

ПЛОВДИВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

ИЗДАНИЕ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, НАУКА И КУЛТУРА

Брой 1 – 2 (456 – 457), година XXXIV

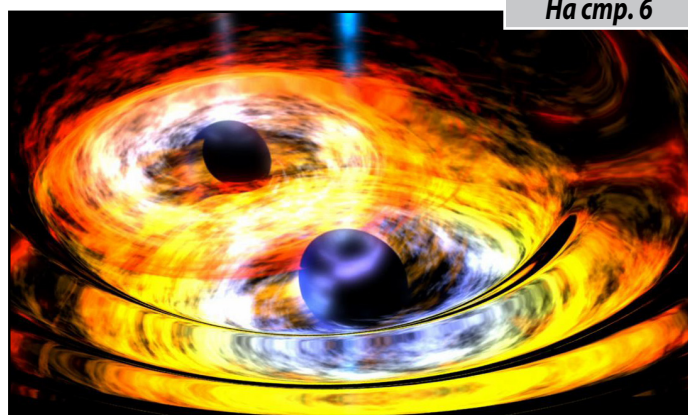
22 февруари 2016 година

ГРАВИТАЦИОННИТЕ ВЪЛНИ СЕ „ПОЯВИХА“ 100 ГОДИНИ СЛЕД ПРЕДСКАЗВАНЕТО ИМ ОТ АЙНЩАЙН

В областта на астрофизиката се случи събитие с фундаментално значение, което учените очакваха от десетилетия – регистрирани бяха гравитационни вълни. Тяхното съществуване предсказва Алберт Айнщайн в публикуваната преди 100 години *Обща теория на относителността*, която обяснява гравитационните взаимодействия чрез изкривяването на пространство-времето. На 14 септември 2015 г. в гравитационната обсерватория LIGO (Laser Interferometric Gravitational Observatory) чрез двете гравитационни антени, разположени в Ливингстън и

Ханфорд (САЩ), за първи път са засечени гравитационни вълни. Те са породени от сливането на двойка черни дупки с маси съответно 36 и 29 пъти по-големи от масата на Слънцето и отдалечени на разстояние 1,3 млрд. светлинни години от Земята.

През последните няколко години природата се оказва изключително „благосклонна“ към изследователите – през 2012 г. беше открит Хигс-бозонът, през 2013 г. детекторът IceCube улови високоенергийно неутрино. Сега е открянат още един прозорец към загадките на Вселената

На стр. 6

– гравитационните вълни, и едновременно с това стана възможно директното изучаване на ефектите на силната гравитация. Откритие, което ще донесе вероятно и поредната Нобелова награда за физика.

Стр. 3

Определени са датите за предварителните кандидатстудентски изпити в Университета

В Броя ще прочетете още:

- Университетът участва в международен проект по програмата „Творческа Европа“
- Всяко лято има история
- На „Острова на стабилността“ (или за новите химични елементи)

- Инициативите на Студентския съвет през 2016 година
- Приключението Полша, или как е възможно да опознаеш една култура чрез програмата Еразъм+

Университетът участва в международен проект по програмата „Творческа Европа“

На 22 януари 2016 г. в Пловдивския университет бе представен проектът „CU TENDA – истории, образи и звуци в движение (Живата памет на Югоизточна Европа)“ – един от четирите български проекта, одобрени и финансирани от програмата на Европейския съюз „Творческа Европа“.

Проф. д-р Невена Милева – заместник-ректор по научноизследователска и проектна дейност и международно сътрудничество, обясни, че това е един от седемте международни проекта, които Пловдивският университет е стартирал през 2015 година. С тях висшето училище доказва, че е научноизследователски университет и заема централно място в живота на Пловдив и региона.

Проектът е резултат от вза-

като усилията са насочени към разширяване на партньорската мрежа. Макар в момента проблематиката да отвежда към традиционни общности, въпросът за движението и обмена на култури е изключително актуален както за пространството на Европейския съюз, така и за света.

Проектът се разработва в период от четири години, от 2015-а до 2019-а, и е структуриран в няколко ключови дейности – събиране, систематизиране и архивиране на наследството на двете общности чрез работа в архиви, библиотеки, музейни фондове и теренни проучвания, творческа интерпретация и представяне на събраните сведения чрез изработването на пътуваща изложба, създаването на каталог в печатен и

Подписан бе меморандум за сътрудничество с учебни заведения от Гърция

Тристранен меморандум подписа ректорът на Пловдивския университет проф. д-р Запрян Козлуджов. Документът представлява рамков договор за сътрудничество между Философско-историческия факултет на ПУ, а партньори от Гърция са Филологическият факултет на Тракийския университет „Демокрит“ и Музикалното училище, които се намират в град Комотини.

Проф. Зои Гаврилиду – декан на Филологическия факултет на Тракийския университет, подчерта значението на меморандума, а доц. д-р Красимира Кръстановна – декан на Философско-историческия факултет на ПУ, добави, че това е началото на едно изключително полезно сътрудничество.

Първата съвместна инициатива вече е факт. В петък бе представен проектът „CU TENDA – истории, образи и звуци в движение (Живата памет на Югоизточна Европа)“, в който българският екип, начело с доц. Кръстановна, работи в тясно сътрудничество с гръцките си колеги.

Работен момент от представянето на проекта „CU TENDA – истории, образи и звуци в движение (Живата памет на Югоизточна Европа)“

имодействието на четири културни и образователни институции, каквито са Националният музей на румънския селянин в Букурещ, Румъния, Центърът за интеркултурен диалог в Куманово, Македония, Обсерваторията за социални изследвания в Триказе, Италия, и екип от катедра „Етнология“ при Пловдивския университет. Неговата обща тема с метафоричното заглавие „CU TENDA“ – „пътуване с палатка“, отвежда към изследване на живата памет на движещите се култури от Балканите и Южна Италия. Проектът е насочен към събиране, представяне и интерпретация на тяхното материално и нематериално културно наследство, обясниха от висшето училище.

Българският екип работи в сътрудничество с културните организации на каракачаните и армъните от България и Гърция,

електронен формат, провеждането на творчески работилници, научна интерпретация на данните в албуми, статии и книги. Създаването на мрежа от партньорства в културен и научен план е съществена задача на проекта.

Българският екип се състои от представители на катедра „Етнология“ на Философско-историческия факултет при ПУ „Паисий Хилендарски“ и е с ръководител доц. д-р Красимира Кръстановна, декан на факултета. Той има за цел да документира процеса на формиране на груповата идентичност и културното наследство – традиции, кулинарни и технологични знания и практики на изследваните общности. Вниманието е насочено главно към живото наследство, което поддържа паметта на движещите се култури, както и формите на споделянето му между поколенията.

Изкуството и творческото пресъздаване са изключително подходяща платформа за общуване, но и за опознаване на хора и култури. Такова взаимодействие между младежите и наследството ще бъде осъществено в организирани творчески работилници, в които ще участват изследователи, представители на общностите, ученици и студенти. Осъществяването на проекта и неговите резултати се вписват като част от подготовката на Пловдив за Европейска столица на културата 2019 и могат да станат част от програмата за събитието.

Екипът от гръцка страна, воден от проф. Зои Гаврилиду – декан на Филологическия факултет на Тракийския университет „Демокрит“ – Комотини, Гърция, пожела лека работа

на всички участници.

Заместник-кметът на Пловдив по култура и туризъм Амелия Гешева изказа своите надежди, че партньорската мрежа по проекта ще продължава да се разраства, и добави, че партньорите на ПУ са партньори на Пловдив. „Заставаме зад инициативите на нашия университет“, допълни г-жа Гешева. Тя изтъкна и факта, че с подобни проекти висшето училище доказва, че обучава не само теоретици, а и практики.

Кметът на район „Централен“ г-н Георги Стаменов също изказа подкрепата си за проекта с думите: „Без знания за миналото няма как да имаме бъдеще!“. С изказвания и поздравявания към екипа се присъединиха представители на Общинската фондация „Пловдив 2019“, Националното бюро „Творческа Европа“, Държавния архив – Пловдив.

Определени са датите за провеждане на предварителните кандидатстудентски изпити в ПУ

Предварителната кандидатстудентска кампания в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за академичната 2016/2017 година включва изпити по 13 дисциплини, като 11 от тях ще се състоят през месец юни. Най-масовият изпит, този по български език, е насрочен за 1 юни 2016 г. На 2 юни ще се проведат тези по история на България, география на България и биология. Знанията на кандидат-студентите по математика, психология, химия и теология ще бъдат проверени на 3 юни, а ден по-късно са насрочени изпитите по английски език, информатика и тестът със събеседване по физика. Всички изпити са с начален час 9:00.

Изпитът по музика за специалностите „Педагогика на обучението по музика“, „Музика“ и „Джаз и поп изпълнителско изкуство“ ще се проведе съответно на 26 март, 23 април и 14 май 2016 г. от 10:00 часа в Новата сграда на Университета на бул. „България“ № 236, кабинет 509. Този по изобразително изкуство за специалността „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“ ще бъде на 20 април и 18 май 2016 г. от 10:00 часа също в Новата сграда на Университета, кабинет 103.

Тестът със събеседване по физика ще се проведе на 16 април 2016 година, събота, от 10:00 часа във Физическия факултет – Ректората на ул. „Цар Асен“ № 24, стая 214. Повече информация за изпита може да бъде получена на телефон 032/261 335 или 032/261 270.

Проверката на знанията по

биология ще бъде на 26 март 2016 година, събота, от 10:00 часа в Биологическия факултет на ул. „Тодор Самодумов“ № 2, 14-а и 15-а аудитория, като повече информация може да бъде получена на телефон 032/261 566.

Изпитът за проверка на говорните и комуникативните способности за отделни специалности в Педагогическия

факултет ще се провежда от 1 до 4 юни от 14:00 до 17:00 часа в Ректората на Университета на ул. „Цар Асен“ № 24 – Пловдив.

Срокът за приемане на документи за участие в предварителните кандидатстудентски изпити е от 7 март до 20 май 2016 г. в Университетския информационен център, в

следващ изпит се заплащат по 20 лв.

Оценките от всички предварителни изпити са равностойни на получените по време на редовната кампания през юли. С тях кандидатите могат да участват в класирането или да се явят отново на изпит, ако те не гиatisfact. При формирането на бала за класиране се взема по-високата оценка.

Положилите успешно предварителните конкурсни изпити могат да участват в общото класиране, при положение че отговарят на условията за кандидатстване и подадат съответните документи в утвърдените срокове: от 15 юни до 30 юни 2016 г. в Университета, в бюрата по градове или по интернет през сайта <http://www.uni-plovdiv.bg>.

На предварителните кандидатстудентски изпити могат да се явят лица, завършили средно образование в предишни години или дипломиращи се през учебната 2016/2017 година. Кандидатите без диплома за средно образование също имат право да се явят, но не участват в класирането.

Повече информация за кампанията можете да намерите на адрес: <https://uni-plovdiv.bg/pages/index/1029/>

Факултетът по математика и информатика открива сезона на курсовете в Пловдивския университет

С два курса, които започнаха на 9 януари, Факултетът по математика и информатика стартира поредица от компютърни, специализирани и кандидатстудентски курсове, които ще се провеждат в събота и неделя. В единия от тях курсистите ще овладяват информационни технологии за подготовка и обработка на текстови документи и работа с таблично представени данни, както и техники за реализиране на атрактивни презентации. В другия ще се запознаят със системите за управление на бази данни и съвременните компютърни мрежи и комуникационни принципи. Хорариумът на двата курса е 80 учеб-

ни часа, а таксата – 480 лева. Лектори са преподаватели от катедрите при ФМИ „Компютърни технологии“ и „Компютърни системи“.

На 23 януари започна курсът по информатика с продължителност 80 учебни часа. Занятията ще води заместник-ректорът на ПУ доц. д-р Христо Крушков. ПУ „Паисий Хилендарски“ е сред малкото университети в страната, които имат кандидатстудентски изпит по информатика, а кандидат-студентите проявяват огромен интерес към този курс още от началото на учебната година. Основната причина е, че през последните две години за най-търсената специалност в

ПУ – „Софтуерни технологии и дизайн“, петима кандидати се борят за едно място.

През януари ФМИ стартира и кандидатстудентски курс по математика със същия хорариум. С придобитите знания зрелостниците ще могат да се подготвят и за матура. Подготовката по всеки от двата предмета – математика и информатика, струва 520 лева. По избор кандидат-студентите могат да ги платят и на две вноски. За тези, които дадат сумата наведнъж, има отстъпка от 40 лева. Всички курсисти получават безплатни учебници.

На 6 февруари започна курсът „Бизнес комуникации на английски език“, предназ-

начен да запознае обучаемите с основите на вербалната и невербалната комуникация в света на деловите отношения. Необходимо е курсистите да притежават езикови знания и умения на ниво A2 – C2 от Общата европейска езикова рамка на Съвета на Европа. Занятията ще водят заместник-деканът на ФМИ доц. д-р Иван Шотлеков и ас. Ваня Иванова. Хорариумът е 40 часа, а таксата – 260 лв.

В най-скоро време Факултетът по математика и информатика ще обяви и вечерни високотехнологични курсове по програмиране, предназначени за желаещи да се насочат към професии от ИТ бранша.

Кръгла маса, посветена на университетското правно образование

Ангел ШОПОВ

Началото на годината от академични събития с чуждестранно участие, които се провеждат в Пловдивския университет, започна три дни след първия работен ден за 2016 г. На 7 януари в зала „Компас“ се проведе Кръгла маса за правното образование, организирана от Юридическия факултет и Европейската асоциация на студентите по право (ЕЛСА) – Пловдив¹. Основни участници в нея бяха професори от Факултета по право и политически науки от Университета на гр. Нант (Северозападна Франция). Събитието предизвика осезателен интерес от страна на публиката и медиите – регистрирани бяха над 80 участници – студенти и преподаватели по право; филолози; практикуващи юристи; журналисти.

При откриването приветствия към участниците поднесоха ректорът на Пловдивския университет проф. д-р Запрян Козлуджов, посланикът на Република Франция у нас Н. Пр. г-н Ксавие Лапер дьо Кабан и деканът на ЮФ проф. д-р Венцислав Стоянов. И тримата изказаха акцентираха върху важността и навременността на темата на кръглата маса във връзка с протичащите реформи на българското обучение по право и съдебна система.

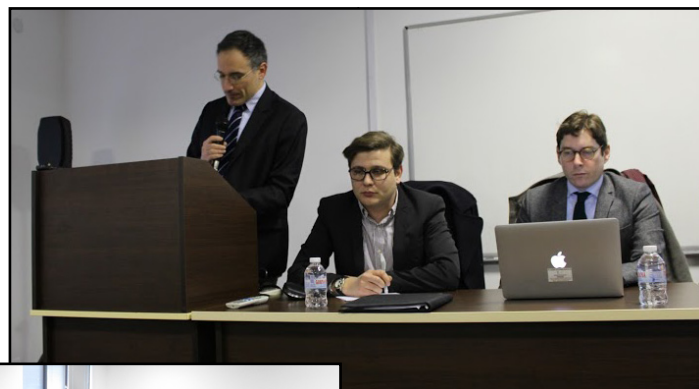
Интересна беше речта на Н. Пр. г-н дьо Кабан². Макар и неюрист, той призна ролята на правото като особена дисциплина, която е инструмент за постигане на справедливостта. Спазването на което и да е правило (т.е. буквата на закона – бел. м.) не е достатъчно, за да се гарантира тя. Посланикът подчерта жалоните на справедливостта – естественоправните принципи, отдавна изкристализирали в известния девиз на Франция („Свобода, равенство, братство“), по-късно признати и като ценности на Европейския съюз. Спазването на тези ценности, а не на буквата на закона има основополагащо значение. Важно за бъдещите български юристи е да се запознаят с тези ценности и техните философски и теоретични основи в контекста на формиралите ги исторически събития. Изобщо, завърши Н. Пр. г-н дьо Кабан, тези моменти трябва да са основни в обучението на всеки бъдещ юрист, за да обучим хора, които ще практикуват правото, посветили се на справедливостта, а не техники,

Работни моменти от кръглата маса

които са наясно само с буквата на закона, но са неспособни да видят каква идея стои зад нея.

След встъпителното изказване на посланика модераторът на събитието доц. д-р Люба Панайотова от ЮФ даде думата на първия лектор проф. Ксавие Годен. Изложението му, посветено на образованието по право във Франция по времето на Ренесанса, насочи вниманието към обучението на юристи в Университета в Бурж, създаден от крал Луи XI през 1463 г. По-специално това бяха идеите и методите на двама ярки представители на школата на правния хуманизъм – учените Кюжа (на френски – *Cujas*, известен още като Кюжас или Куяций – от лат. *Cujacius*) и Юг Доно (на френски – *Hugues Doneau*, известен още като Хуго Донел – от лат. *Hugo Donellus*). Жак Кюжа държи обучението на юристите да обхваща познания по други науки, като история, филология, теология и т.н. Самият той е ерудирана личност – в изследванията си на римското (в онази епоха наречено граж-

откри основното предизвикателство за обучението днес – подготвянето на юристи, познаващи европейското право в най-широкия смисъл на думата (*ius commune europeum*). Това трябва да се извършва още в началните години от обучението на студентите. Нещо повече – подготовката по европейско право трябва да обхване и завършили, практикуващи вече юристи.

Проф. Барбато припомни, че образованието не е в кръга от основните компетентности на институциите на ЕС, следователно в тази област държавите запазват решаваща правомощия. Това важи и за обучението по право, където на тях е оставено например да определят (задължителното) учебно съдържание, приоритетите и т.н. ЕС има компетентността само да насърчава (но не и самото съдържание на) образователния обмен – напр. чрез програмата „Еразъм-“. Проф. Барбато се спря на основните аспекти на Болонския процес и направи извода, че разликата между националните образователни системи по право е полезна и не бива да се заличава. В противен случай, при унификация между тях, най-малкото би бил безпредметен какъвто и да е академичен обмен.

По повод на методите на обучение проф. Барбато наблегна на баланса между получаването на общи познания и на технически умения при обучението на юристи. Правото е широкоаспектно и в този смисъл е мит, че правните факултети могат „да произведат“ юрист, който е готов веднага след завършването си да заеме определено работно място, без да се обучава допълнително или да му се оказва помощ от колега.

На стр. 5 ➔

данско) право той използва освен юридически техники и много добрите си познания по история и по латински и гръцки език. Кюжа експериментира с (по-късно наречения) исторически метод на изследване на римското право.

Другият известен юрист от епохата, проф. Доно, е привърженик на рационализма при изследванията на римското право. Той заимства систематизирането на правните разрешения, основано на Институциите на Гай, като го прилага и в обучението по право – то се групира в три дяла: за лицата; за нещата, (т.е. предметите на правоотношението – бел. м.); за исковете. Проф. Доно е родоначалник на делението между материално и процесуално право; има сериозен принос към доктрината за субективното право като цяло, по-специално – за личните права; систематизира различните видове субективни права. Сериозно е влиянието на неговите приноси спрямо развитото се по-късно кодифициране на гражданското право.

Втората лекция беше посветена на съвременното обучение по право в държавите членки на ЕС с основен докладчик Жан-Кристоф Барбато. В началото той

¹ Тя е единствената самостоятелна локална група на ЕЛСА в България.

² Цялата реч на френски и български език може да се види на <http://www.ambafrance-bg.org/Table-ronde-sur-L-enseignement-du-droit-allocation-d-ouverture-de-l-ambassadeur> и <http://www.ambafrance-bg.org/Izkazvanena-poslanika-pri-otkrivaneto-na-kr-glata-masa-za-pravnoto-obrazovanie>.

Студентският съвет на ПУ започва 2016 година с редица нови идеи

Светослав ЕНЧЕВ

Ранобудните студенти от Студентския съвет на Пловдивския университет започнаха 2016 година с много инициативи, насочени към техните колеги. В процес на организация са поредните издания на стартиралите неотдавна фото- и конкурс за есе, които се превърнаха в традиция след обсъждането на различните гледни точки на студентите, присъствали на награждаването на предходните два конкурса в зала „Компас“.

Започва напълно нов проект – видеоконкурс на тема „Проблемите на студентите“, при който се изисква заснемане на видео с дължина от 4 до 6 минути. Целта е студентите от нашето висше училище да покажат нагледно какви проблеми срещат при своето обучение в Университета.

И още един нов творчески проект, насочен към колегите художници – конкурс за картина, чиято тема е „Ректорат, Пловдивски университет“.

Сформиране и временна

Светослав Енчев – председател на Студентския съвет

комисия „Задочници“, която ще запознае студентите в задочната форма на обучение с дейността на Студентския съвет и с техните студентски права. Членовете на същата комисия ще анкетират и студентите с увреждания за трудностите и проблемите, които срещат на територията на Университета, и ще съдействат за решаването им.

В края на месец февруари проф. Румен Стаматов ще изнесе открита лекция пред студентите на тема „Семейни

взаимоотношения“. Това е един от водещите проблеми на младите хора в нашето общество и именно поради тази причина през следващите месеци ще наблегнем на срещи с гост-лектори, които да изнасят подобен тип лекции. По данни от изминалата 2015 година има 24 596 сключени брака и 10 584 развода, което е една плашеща статистика. На фона на нарасналата безработица, безпаричието и състоянието на държавата ни трябва да има и нещо, което да ни крепи, а именно любовта между хората, която сякаш избледнява с течение на годините при младите.

Подготвяме също и кръводарителска благотворителна кампания за наш състудент, който спешно се нуждае от помощ.

Предвиден е богат спортен календар. За края на месец февруари се подготвят турнир по табла за студенти и преподаватели, който ще се състои в новата спортна зала, и състезание по плуване, организирано съвместно с Аграрния университет,

в чийто басейн ще се проведе.

Ще се състои и турнир по тенис на маса в новата спортна зала на Пловдивския университет. Престъпление е да имаме подобен спортен комплекс и да не се възползваме от него!

В началото на март ще отбележим 1 март – Баба Марта, 3 март – националния празник на Република България, и както предходната година ще поднесем венец на паметника на свободата на връх Шипка.

Стартираме анкети, свързани с липсата на учебници в библиотеките. Ще се опитаме да набавим още ресурсни учебници, при които има най-голям дефицит.

В процес е и организацията за Първата национална конференция по психология в Пловдивския университет.

Студентският съвет е отворен за нови идеи и за привличането на нови сътрудници към екипа. Всеки, който проявява желание за доброволческа дейност, може да намери информация в кабинет 104 в Ректората.

➤ От стр. 4

По време на образованието в юридическите факултети трябва да се обърне по-голямо внимание върху *школуването на правното мислене* – по познаването и осъзнаването на ролята на правните принципи; начините на издирване и прочуване на правните текстове; правната логика и аргументация. Получаването на добро правно образование е сериозно обвързано със занимания по римско право, история на правото и общи правни дисциплини в ранните години на обучението, както и с получаването на интердисциплинарни познания (социология, литература, философия и др). Трябва да се разреши на студентите юристи да изучават дисциплини, преподавани в други факултети. Накрая проф. Барбато заключи, че юридическите факултети в ЕС трябва така да насочат обучението си, щото всеки дипломиран техен възпитаник да бъде, освен добре подготвен, преди всичко и един почтен човек (*un honnête homme*).

В последвалата дискусия се обсъдиха въпроси, породени

Кръгла маса, посветена на...

от изложенията на лекторите. Така например разисква се дали резултатите на англосаксонското обучение по право не изпреварват тези на континенталното. По настояване на публиката вниманието се насочи към особеностите на френската образователна система по право. Във Франция съществуват бакалавърска и магистърска степен по право, в отлика от системата на директна магистърска степен у нас; обсъдиха се предимствата и недостатъците на тези две системи. Беше дадена информация за броя на юридическите факултети във Франция – понастоящем те са между 60 и 80; прилагат се и двата начина за прием за обучение по право – със или без входен (кандидатстудентски) изпит, като преобладава приемът без изпит. Последното поражда нуждата от завишен контрол на знанията в началните семестри на обучението по право – средната успеваемост на студентите, записани без приеман изпит, при завършване на първи курс

е около 30%. Обсъдиха се по молба на публиката изискванията и режимът на т.нар. европейски докторат по право.

Разисква се и питане, предизвикано от предизвикателствата в общуването между европейските юристи. На въпрос за езика на преподаване в Ренесанса проф. Годен очаквано отговори, че това е бил латинският – Университетът в Бурж (закрит след Френската революция) е обучавал студенти от Франция, Германия, Холандия и др. държави. Що се отнася до съвременните измерения на общуването, питането беше дали (по подобие на езика на преподаване в Ренесанса) трябва да говорим за появата на *един* общ европейски правен език (*lingua commune europea*) и ако е така – кой е той? Не става ли дума просто за единна европейска правна терминология? Или пък общите европейски правни езици са няколко и ако е така – кои са те? Тук проф. Барбато припомни трите работни езика на ЕС (английски, френски

и немски), като призна водещата роля на английския, но наблегна на значимостта на останалите работни езици за различните европейски институции – напр. в Съда на ЕС основен работен език е френският. Особено важно според него е юристите по времето на обучението си да овладяват не само един, а поне два чужди езика, препоръчителен от работните за ЕС.

Повдигна се и въпрос за навлизането на информационно-комуникационните технологии в съвременното обучение по право, като бе изказано мнението, че те не са непременно *condicio sine qua non* за получаването на качествено юридическо образование, макар и да предоставят немислими в сравнение с миналото възможности за обучение.

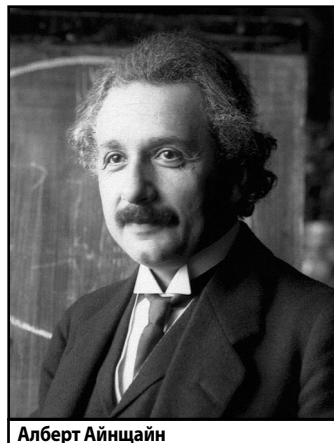
Диалогът между лектори и публика продължи повече от предвиденото – въпросите като че ли нямаха край. Доц. д-р Л. Панайотова закри кръглата маса с пожелание за нови и съвместни успешни прояви на ЮФ на ПУ и ЕЛСА – Пловдив, както и с колегите от Университета в Нант.

Гравитационните вълни се „появиха“ 100 години след предсказването им от Айнщайн в Теорията на относителността

Генерирането на гравитационни вълни се получава при движение на телата с ускорение или при промяна на тяхната плътност. Силни гравитационни вълни се получават при гигантски маси и/или огромни ускорения: сблъскващи се галактики, при които масите са гигантски, но ускоренията – умерени; гравитационен колапс на двойна система от компактни обекти – черни дупки или неутронни звезди, при които огромни маси се движат със значителни ускорения. При въртенето около общия център на масите такава система губи енергия за сметка на излъчваните гравитационни вълни. Този процес продължава милиони години и излъчването е сравнително слабо, но в резултат на това взаимодействието на обектите се приближават, ускорението се увеличава все повече, а заедно с това се усил-

ват и гравитационните вълни. Амплитудата на вълната е пропорционална на масата и нейното ускорение. В крайния етап настъпва сблъсък и несиметричен гравитационен колапс, продължаващ частици от секундата, при който се отделя енергия, равняваща се според някои оценки на около 50% от масата на системата. Сливането на черни дупки представлява взрив с огромна мощност, но цялата излъчена енергия се изразява не в светлина, не в частици, а в колебание на пространството. Подобни колебания се получават и при сливането на неутронни звезди.

От всички гравитационни телескопи, работещи на Земята, най-голяма чувствителност притежава разположената в САЩ Лазерна интерферометрична обсерватория за гравитационни вълни (LIGO). Проектът LIGO стартира през 1992-ра,

Алберт Айнщайн

а наблюденията започват през 2002 година. Обсерваторията се състои от две г-образни системи, представляващи две четирикилометрови рамена. Базите на LIGO в Ливингстън и Ханфорд са отдалечени една от друга на 3002 км. При регистрацията на гравитационна вълна, разпространяваща се със скоростта на светлината, това разстояние трябва да даде закъснение в регистрацията на сигнала от 10 милисекунди, което ще позволи определяне на посоката на източника на вълната. На настоящия етап обхватът на LIGO е 190 млн. светлинни години, а се очаква след неговата модернизация обхватът да достигне 640 млн. светлинни години.

Откриването на новото явление след десетилетия търсене не е край, а начало на ново направление във физиката. Разбира се, регистрацията на гравитационните вълни е важна сама по себе си, но това е и

пряко доказателство за съществуването на черни дупки, на двойни черни дупки, на гравитационните вълни и като цяло – на подхода към гравитацията, на който се базира и *Общата теория на относителността*.

Същевременно гравитационно вълновата астрономия се превръща в нов инструмент за изследване на явления и пространства, недостъпни доскоро. На първо място, това е нов способ за разглеждане на Вселената и изучаване на космическите катаклизми. За гравитационните вълни няма препятствия – те преминават през всичко, а техният профил носи информация за процесите, които са ги породили. Ако един грандиозен взрив породи и оптически, и неутронен, и гравитационен „писък“, причините за него могат да се обхванат в комплекс с много повече детайли.

Когато детекторите за гравитационни вълни станат още по-чувствителни, те ще могат да регистрират трептенето на пространство-времето не само в момента на сливане на обектите, а и няколко секунди преди него. Тогава автоматически ще изпращат сигнал в общата мрежа от наблюдателни станции и астрофизическите спътници телескопи, изчислявайки координатите на предполагаемите сливане, ще се насочват в необходимото направление, за да заснемат оптичното измерение на явлението.

На стр. 7 ➡

Казват, че прозрението за теорията на относителността осенило Айнщайн в един миг. Докато се возел на трамвай в Берн (Швейцария), ученият погледнал към уличния часовник и внезапно осъзнал, че ако моторът се ускори до скоростта на светлината, то в неговите възприятия този часовник би спрял и времето наоколо няма да съществува. Това го накарало да преразсъди принципа на Галилей за относителността, според който описанието на всяко физическо събитие или явление зависи от системата на отчитане, в която се намира наблюдателят. Айнщайн, обаче, направил смела крачка напред, като допуснал, че с движението времето също мени своя ход.

Като всяка хипотеза и принципът на относителността трябвало да се провери чрез съотнасяне към реални природни явления. От принципа на относителността Айнщайн извел две отделни (макар и родствени) теории. *Специалната теория на относителността* (СТО) се занимава с инерциални отправни системи, движещи се без ускорение и ефектите от принципа на относителността на Айнщайн. СТО се основава на два постулата:

Първи постулат: Принцип на относителността – Законите на физиката са едни и същи във всички инерциални отправни системи.

Втори постулат: Скоростта на светлината във вакуум е универсална константа. Тя не зависи от движението на източника и приемника на светлина, в което се изразява свойството ѝ инвариантност.

Общата теория на относителността разглежда движението в неинерциални отправни системи (тоест, движещи се с ускорение спрямо инерциалните), гравитацията и представянето ѝ като изкривяване на пространство-времето.

Специалната теория на относителността е публикувана през 1905 година, а по-сложната по отношение на математическия апарат *Обща теория на относителността* е завършена през 1916 година – точно преди 100 години.

СЪБИТИЕ В АВАНС

Съюзът на учените – Пловдив, секция „Физика“, организира научнопопулярна лекция с дискусия на тема „Гравитационни вълни и бебета вселени“, която ще се състои на 21 март от 11:00 часа в Дома на учените, ул. „Митрополит Паисий“ 6, Пловдив.

Лектор е д-р Владимир Божилов – преподавател в катедра „Астрономия“ на Физическия факултет на Софийския университет, главен редактор на сп. *ВВС ЗНАНИЕ* и активен комуникатор на науката.

Регистрирането на гравитационни вълни и последните космологични изследвания ни изправят на прага на нова ера в разбирането за структурата на Вселената. Откъде сме дошли, накъде отиваме и защо сме тук? Как учените видяха какво още предстои и защо това е важно за нас? Отговори на тези въпроси ще чуем от сладководния разказвач на космически приказки Владимир Божилов.

На „Острова на стабилността“ (или за новите химични елементи)

Съвсем в края на изтеклата година, на 30 декември 2015-а, Международният съюз за чиста и приложна химия (ИЮПАК) издаде официален бюлетин, посветен на откриването на най-новите химични елементи. Предполагам, че тази информация ще предизвика интерес сред любознателната читателска аудитория на нашия вестник, затова ще си позволя малък коментар. Още повече че са изминали 15 години от предишна моя статия във вестник „Пловдивски университет“: „Велико географско откритие в ядрената физика“ (брой 246 – 247).

Тогава, в началото на 1999 година, от Обединения институт за ядрени изследвания (ОИЯИ) – Дубна, тъкмо бяха съобщили за откриването на 114-ия елемент в Периодичната система. Неговите характеристики, най-вече „времето на живот“, показваха, че сме „стъпили“ вече на заветния „Остров на стабилността“. С този термин бяха наречени група елементи от втората стоица на Периодичната система, за които теорията предсказваше сравнително големи времена на живот. През следващата 2000 г. беше съобщено за откриването на елемента със $Z = 116$.

По синтезирането на свръхтежки елементи работят няколко групи в света – учени от Русия, САЩ, Германия, Япония, Китай и Франция. Честта да „стъпят“ първи на „Острова“ имаха специалистите от Русия (ОИЯИ, Дубна) и САЩ (Националната лаборатория в Ливърмор). Но за да се признаят техните резултати, експериментите трябваше да се проверят нееднократно. Затова признанието дойде десетина години по-късно. През 2011 г. ИЮПАК призна приори-

тета на колаборацията Дубна – Ливърмор и прие предложените названия на новите елементи: „Фльоровий“ ($Z = 114$) и „Ливърморий“ ($Z = 116$).

(През същата година аз бях поканен от Нобеловия комитет да номинирам физики за голямата награда. Моето предложение беше за Питър Хигс, предсказал съществуването на т.нар. Хигс-бозон, и за Юрий Цолакович Оганесян, ръководител на руската група по синтезирането на свръхтежки елементи. През следващата година Питър Хигс получи Нобелова награда, но за проф. Оганесян още не е дошъл редът. Известно утешение може да бъде фактът, че един от откритите от него елементи носи името на учителя му Г. Н. Фльоров.)

Тържеството, посветено на официалното признаване на откритията, се проведе на 24.10. 2012 г. в Москва. На церемонията са присъствали кметовете на градовете Дубна и Ливърмор. Било отбелязано, че „в историята на световната наука е записана нова ярка страница; това е пробив в ядрената физика и във

Откриването на острова на стабилността ще бъде за ядрената физика така важно, както навремето е било откриването на Америка от Колумб.

Г. Н. Фльоров

физиката на ядрените реакции“.

По такъв начин името на Г. Н. Фльоров беше увековечено наред с имената на някои от пионерите в атомната и ядрената физика, намерили „място“ в Периодичната таблица на елементите: Кюри ($Z = 96$), Ръдърфорд ($Z = 104$), Борий ($Z = 107$), Рьонтгений ($Z = 111$) и др. Това признание е напълно заслужено. Г. Н. Фльоров (1913 – 1990) е признат лидер в областта на ядрената физика, ръководил изследванията за получаването на нови елементи, автор на открития на нови видове радиоактивност, основоположник на ред нови научни направления, в това число и приложни (той използваше термините светлосни и плодосни науки).

Продължител на изследванията на Г. Н. Фльоров в ОИЯИ е Ю. Ц. Оганесян. За нас, сътрудници на Катедрата по оптика и атомна физика, е чест и гордост, че сме общували с тези личности, че няколко пъти сме били техни домакини и многократно сме ползвали тяхното гостоприемство в Дубна. Това е светла страница от историята на катедрата.

Откриването на свръхтежки елементи с големи времена на живот има фундаментално значение не само за ядрената физика, но и за химията (по-точно за проверка на основния закон за периодичността в свойствата на химичните елементи), а също за изясняване на процесите на нуклеосинтеза при ранната еволюция на Вселената. Възможно е откритията да имат и приложно значение, например в материа-

лознанието – за получаване на нови материали с уникални физически свойства.

В началото на новото столетие бяха синтезирани още елементи от „Острова на стабилността“ – с атомни номера $Z = 113$, 115 , 117 и 118 . ИЮПАК е признал приоритета в откриването на 113-ия елемент на колаборацията РИКЕН – Япония. ОИЯИ оспорва тези резултати (респ. приори-

тета), защото по същото време са получили други характеристики за този елемент.

На свой ред ИЮПАК е признал приоритета в откриването на елементите с атомни номера $Z = 115$, 117 и 118 на ОИЯИ – Дубна. Откритията са потвърдени от учени в Дармщат (Германия) и Бъркли (САЩ). В съответствие с правилата за назоваване на новите елементи авторският колектив от ОИЯИ е предложил 115-ия елемент да бъде наречен Московий (по подобие на Бърклий, Дармщатий и др.). Названията на елементите със $Z = 117$ и 118 руските учени ще обсъждат с колегите си от САЩ.

Като обобщение може да се каже, че за последните 50 години Периодичната таблица на Менделеев е попълнена със 17 нови елемента ($102 - 118$), от които 9 са синтезирани в ОИЯИ – Дубна. Това е добра равностметка за 60-годишното съществуване на този институт. А и последните десет години са богати на успехи – 5 от най-тежките елементи са синтезирани в ОИЯИ.

В Дубна се планира създаването на нов ускорител на тежки йони с 10-кратно по-голям интензитет от този на досегашните установки. Това ще бъде своеобразна фабрика за свръхтежки елементи. На нея се планира синтезът на нови елементи с атомни номера 119, 120 и нагоре.

Колеги химици, гответе се да започнете попълването на осмия период от таблицата на Менделеев.

Проф. д.ф.н. Никола БАЛАБАНОВ

➔ От стр. 6

Изследването на гравитационните вълни ще донесе нови знания и за неутронните звезди – едни от най-интересните обекти във Вселената. Сливането на неутронни звезди е най-екстремалният експеримент, който природата може да ни осигури, а ние като зрители и изследователи да наблюдаваме съответните резултати. Физиките, занимаващи се с теорията на гравитацията, ще получат своята мечтана „лаборатория“ за изучаване на силната гравитация. До настоящия момент всички ефекти на *Общата теория на относителността*, които са наблюдавани, се отнасят до гравитацията на слабите полета.

Не на последно място е и

възможността за проверка на някои екзотични теории за гравитацията. Едни от тях напомнят *Общата теория на относителността* в предела на слабите полета, но силно се различават от нея, когато гравитацията става силна. Други допускат съществуването на гравитационни вълни с нов тип поляризация и предсказват скорост, леко отличаваща се от скоростта на светлината. Има и теории, включващи допълнителни пространствени измерения. Кой е бил прав, в крайна сметка ще покаже времето, но поне на този етап Вселената ни предоставя безкрайно пространство за научни изследвания.

По материали от интернет

Възпитаничка на Юридическия факултет защити докторска степен в престижния Европейски университетски институт

На 17 декември 2015 г. в Юридическия факултет на Европейския университетски институт (ЕУИ) във Флоренция Любомира Грамчева, магистър по право от ПУ „Паисий Хилендарски“, успешно защити докторската си дисертация на тема „Регулативната функция на договорното право: сравнителен правно-икономически подход“¹. Научен ръководител на д-р Грамчева беше Джорджо Монти, професор по конкурентно право в ЕУИ. Членове на научното жури, което оцени дисертацията, бяха Ханс Миклиц, професор по икономическо право в ЕУИ, проф. Хю Бийл от Университета на Уору-

лативна функция. За да развие този аргумент, авторът изследва последиците при неизпълнението на два отделни договора (договора за продажба на стоки и договора за строителство) според общото право (американската и английската правна система) и според континенталното право (българската правна система).

Като се изследват границите както на теорията за договора като обещание, така и на неокласическия икономикс, във втора глава се разработва новаторска интердисциплинарна методология, която обединява предимствата на новия институционален ико-

Усмивки и чаша вино след успешната защита

ик в Обединеното кралство, и проф. Антонина Бакърджиева-Енгелбрект от Стокхолмския университет. В допълнение д-р Грамчева сподели, че при писането на докторската дисертация особено полезни са били дискусиите ѝ с доц. д-р Красимир Митев от ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“, с когото неведнъж са обсъждали въпроси на сравнителното и на българското договорно право.

Дисертантът оспорва традиционния възглед за националното договорно право като единствено улесняващо гражданския оборот и твърди, че в съответствие с принципа на икономическата ефективност то все повече изпълнява регу-

лативна функция. За да развие този аргумент, авторът изследва последиците при неизпълнението на два отделни договора (договора за продажба на стоки и договора за строителство) според общото право (американската и английската правна система) и според континенталното право (българската правна система). Като се изследват границите както на теорията за договора като обещание, така и на неокласическия икономикс, във втора глава се разработва новаторска интердисциплинарна методология, която обединява предимствата на новия институционален ико-

ВИЗИТКА

Любомира Грамчева завършва ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ през 2001 г. След неколкомесечна работа като юрисконсулт в банка заминава за Централноевропейския университет в Будапеща, където през 2004 г. получава още една магистърска степен по право. Следват пет години работа като адвокат в софийския офис на международната адвокатска кантора „Шонхер“, където достига до позицията на местен партньор. През учебната 2008/2009 г. е хоноруван асистент по облигационно право в ПУ „Паисий Хилендарски“. Докторант на пълна стипендия в Европейския университетски институт е от 2009 г. През 2011 г. извършва научно изследване в Колумбийския университет в Ню Йорк. В периода 2010 – 2011 г. е член на редколегията, а от 2011 г. досега – на съвещателната колегия на Европейския журнал по правни науки². Участва в проекта „Обща същевина на европейското частно право“³, ръководен от проф. Уго Матей и проф. Мауро Бусани.

Да поздравим доктор Любомира Грамчева и да ѝ пожелаем следващи високи академични успехи!

вания (т.е. на подхода *Law and Economics*), може да се приложи и при изследването на правна система от континентален тип като българската. По-нататък дисертантът се спира на икономическото деление на договорите на краткосрочни и дългосрочни, като доказва, че правните институти на договорите за продажба и строителство в сравняваните правни системи не съответстват напълно на това деление.

В петата глава се критикува стандартният икономически подход, схващан обезщетение-

то за вреди като източник на определени стимули. В последната глава д-р Грамчева прилага подхода, разработен в дисертацията, към прекратяването на договорите. Чрез илюстративния анализ се очертават тенденции в сравняваните правни системи. Достига се до извода, че с течение на времето те се сближават при възлагането на регулативна функция на прекратяването на договорите. В края на своя труд д-р Грамчева прави по-смели изводи за развитието на договорното право.

Ангел ШОПОВ

Студентски литературен конкурс за поезия и проза

Вестник „Пловдивски университет“ обявява конкурс за:

ПОЕЗИЯ – до пет стихотворения;

ПРОЗА – до три разказа. За всеки от двата раздела ще бъдат раздадени съответно по три парични награди.

В конкурса могат да участват всички студенти от Пловдивския университет, които не са по-възрастни от 35 години. Материалите трябва да бъдат напечатани в два екземпляра (на тях да са написани трите имена на студента, специалността и курса, e-mail, както и телефон, ако желае).

Крайният срок за получаване на творбите е 30 април 2016 година на адрес: Пловдив, 4000, ул. „Цар Асен“ №24, в. „Пловдивски университет“ или в редакцията на вестника (новата сграда в южния двор на Ректората). Отчитането на резултатите ще бъде около 24 май 2016 г.

Наградените и някои от непремираните творби, направил добро впечатление на журито, ще бъдат отпечатани на страниците на вестника.

¹ Вж. резюме на <http://www.eui.eu/SeminarsAndEvents/Events/2015/December/TheRegulatoryFunctionof>

² <http://www.ejls.eu/>

³ <http://www.common-core.org/>

Наградите в национален конкурс за най-добра дипломна работа бяха спечелени от възпитаници на Пловдивския университет

За трета поредна година се проведе националният конкурс на сдружението „Постоянно образование“, клон на японския образователен център „Номура“, за дипломна работа, защитена през 2015 г., в която да са залегнали принципите на личностното интегрирано образование, свързани със самопознанието, самообразоването, интегрирането на процеси и индивидуални качества, гражданското образование, възпитанието в толерантност, неагресивност и мир, преоткриването на общочовешките ценности и силата на единността в общността.

В изискваната атмосфера на сградата на Европейския парламент в София бяха обявени резултатите от конкурса, в който участват десетки студенти от всички висши учебни заведения в страната.

Първа награда получи **Димитър Богданов** от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“;

Педагогически факултет, катедра „Психология“, за дипломната си работа „Съвременен професионален психологичен профил на възпитателя в домовете за деца, лишени от родителска грижа“ (с научен ръководител проф. д.пс.н. Веселин Василев).

Второто място с поощрителна награда единодушно е присъдено от журито на Калинка Ежова от магистърската програма „Образованието по български език и литература в средното училище“ във Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ за дипломната ѝ работа на тема „Фолклорният празничен календар в пети клас и неговите проекции в мултиетническа среда“ (с научен ръководител гл. ас. д-р Борислав Борисов). Калинка Ежова е действащ преподавател по български език и литература в училището в с. Боровица, общ. Кърджали.

Димитър Богданов и Калинка Ежова веднага след награждаването заедно с представители на организаторите

Димитър Богданов – възпитаник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, завършва с отличие поредната си магистратура през юни 2015 г. – по приложна психология, като дипломната му работа (с научен ръководител проф. д.пс.н. Веселин Василев) е на изключително актуална тема: свързана е със съвременния професионално-личностен психологически профил и компетенциите на възпитателя в социално-педагогическите институции за деца. Именно тази разработка донесе на своя автор много престижното признание в националния конкурс.

Младият педагог и психолог е роден на 23 март 1976 г. в Смолян. Той е изоставен от своите родители и до пълнолетието си израства в домове за деца, лишени от родителска грижа. Има нелека съдба и тежко детство, но желанието му не само да оцелява, но и да се развива и реализира успешно отрано го тласка към света на книгите и ученето. С пълно отличие завършва основното и средното си образование.

Димитър Богданов заедно с ректора на Софийския университет проф. Иван Илчев след получаването на докторската диплома

През 2000 г. Димитър Богданов завършва специалността „Начална училищна педагогика“ в Пловдивския университет, а през 2004 г. защитава с пълно отличие първата си магистърска степен – по социална педагогика, с научен ръководител проф. Веселин Василев.

Димитър е семеен и има

две деца. Воден от своята упоритост и воля, сам открива своите родители и по-голямата си сестра, която живее в същото населено място, където младият специалист учи и работи. Притежава сериозен професионален опит като училищен психолог и социален педагог в пловдивски училища, а практическата си дейност успешно съчетава с изследователската. Участвал е с доклади в национални научни форуми в София, Пловдив, Варна, Приморско.

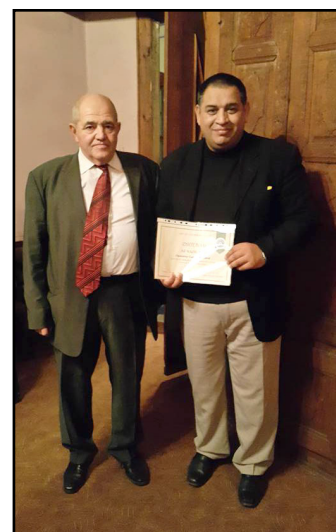
На 30 юни 2015 г. младият учен успешно защитава докторска дисертация по педагогика пред научно жури в СУ „Св. Климент Охридски“ с научен ръководител проф. д-р Гинка Димитрова. Темата на дисертационния му труд е свързана с работата на възпитателя (педагог и социален педагог) в домовете за деца, лишени от родителска грижа. На 10 ноември 2015 г. той получава своята докторска диплома на тържествена церемония, която поставя началото на традиционните Климентови дни на Алма матер в аулата на Софийския университет, лично

от ректора проф. д.и.н. Иван Илчев.

През месец юли 2015 г. Димитър Богданов е приет за член на Съюза на учените в България, а на 28 октомври 2015 г. председателят на СУБ – Пловдив, проф. д-р инж. Симеон Василев официално му връчва диплома за членство в Съюза на учените.

На амбициозния и способен млад учен – честито!

„Пловдивски университет“

Димитър Богданов заедно с проф. Симеон Василев

„Морфологът на годината“ събра 731 точки

Осемнадесетото издание на общофакултетската Олимпиада по морфология на съвременния български език бе спечелено от Полина Рекина – студентка в специалността *Български език и испански език*. Тя записа в своя актив 731 точки.

Носител на втората награда стана Мария Хамбарлийска (*Български език и английски език*), а на трето място бяха класирани Кристина Христова (*Славянска филология*) и Люкия Трифонос (*Български език и китайски език*).

Бяха присъдени и три поощрителни награди: на Неврие Османчауш (*Български език и турски език*), Йорданка Полянова (*Български език и китайски език*), както и на единствената участничка нефилолог – Мария Павлова от специалността *Математика и информатика*.

Олимпиадата по морфология стартира през 1999 г. по проект на езиковеда доц. д-р Красимира Чакъррова, която и днес е основният генератор на проявата. Идеята за провеждането на такъв тип научно състезание е продиктувана от възможността студентите да покажат способности в различни аспекти на науката, изучаваща многообразието от граматични форми и техните значения. От друга страна, вариантът, наречен олимпийски, включва различен тип задачи. С това той напълно се дистанцира от традиционната формула „въпрос или няколко въпроса от конспекта“ и дава значително повече обективна информация дали студентът притежава комплексни познания по дисциплината.

Задачите в олимпиадата са построени на комбинаторен принцип. Участниците трябва да покажат ориентация и граматическо мислене в сферата на имената и глагола. Атрактивен момент е и кръстословицата, превърнала се в запазна марка на олимпийския вариант.

Една част от задачите са тестови, други изискват компетентност в областта на морфемите, където думи от различни части на речта трябва да бъдат диференцирани на съставлящите ги елементи, като се определя статутът на всеки от тях. Тази на пръв поглед лесна задача често води до сериозни затруднения, тъй като са необходими както съвременен познаване на езиковите факти, така и знания за историческите промени в езика, за да бъдат открити закономерностите при изграждането на

думите и граматичните форми.

Отличителната черта на българската граматика в сравнение с другите славянски езици, позната като членуване на имената, също изправя участниците пред предизвикателства. Успешното решаване на такъв тип задачи изисква не само морфологични, но и синтактични познания, логически прочит на изречението и търсене на граматичните връзки в него.

Формите за образуване на аорист (минало свършено време), форми по зададени граматични признаци, пълен морфологичен разбор на изречение са сред базисните задачи в олимпийския текст. Наблюденията показват, че докато аористът например по-рядко „препъва“ студентите, често те сериозно се затрудняват при образуването на имперфект (минало несвършено време) от свършен вид на глагола. От глагола „пресека“ миналото свършено време е „пресяха“, а несвършеното – „пресичах“. В такива случаи обаче участниците пишат като форма за несвършено време „пресичах“. От граматична гледна точка тя е вярна, но е образувана от друг вид на глагола и влиза в разрез със зададеното условие.

Лъкатушения поражда често разпознаването на предлозите и наречията, защото неизменяемите думи понякога си приличат формално или съвпадат, което подвежда олимпийците. В този план също се налага използването на различни тестови форми, за да се посочи вярно категориалната принадлежност на съответната езикова единица.

Победителката в Олимпиадата получи подарък и от Лингвистичния клуб „Проф. Борис Симеонов“, ръководен от доц. д-р Красимира Чакъррова. През 2016 г. студентско-докторантската формация отбелязва 15 години от създаването си. Замислени са различен тип събития по случай юбилея – и строго лингвистични, и атрактивни. През годините Клубът се превърна в школа. Някои от първите членове отдавна са доктори по филология, други сега подготвят своите дисертации. Тези млади филолози, участващи динамично в различен тип научни форуми, са автори на актуални статии в сферата на българското езикознание и съпоставителната лингвистика. Много студенти, които са били част от формацията, вече са изградени преподаватели по роден и

Лауреатът Полина Рекина: Дано повече студенти изпитат тръпката от състезанието!

– **Полина, каква беше мотивацията ти за участие в олимпиадата по морфология и какви са впечатленията ти от това лингвистично състезание?**

– Още от първия ми допир с морфологичната система разбрах, че това е най-важната част от езикознанието. Морфологията е самият гръбнак на езика, който аз виждам като живо същество, което постоянно търпи развитие и се променя. Мотивацията ми за участие в този формат на изпитване се породиха в срещата ми с проф. Иван Кънчев, моя покровител в испанското езикознание, и доц. д-р Красимира Чакъррова, създател и ръководител на олимпиадата, която успя да предаде огромната си любов към тази наука и на мен. По време на лекционния курс по българска морфология, успоредно с който изучавах и испанска, с всеки изминал ден разбирах, че все повече ме впечатлява, уважава и омагьосва, а в олимпиадата видях възможността да изразя тези си чувства. Това е изключително интересна форма за проверка на знанията – увличаща и предизвикателна. Дано повече студенти пожелаат да изпитат тръпката от състезанието!

– **Затрудни ли те олимпийският тест? Имаше ли такива задачи, които изискват значително по-голяма концентрация, без на пръв поглед условието им да бъде особено затрудняващо?**

– Олимпийският тест обхваща обширна част от програмата, но нямаше нещо, което да не е било разгледано или поне споменато в лекционния курс. Аз нямах време да помисля дали дадена задача ме затруднява, или не, защото голяма част от времето ми отне първият въпрос, поради което се наложи да бързам много. В стремежа си да спечеля още 5 точки за приключване навреме съм допуснала грешки на лесни на пръв поглед въпроси,

Полина Рекина

които не бива да се подценяват. Бих казала, че всички въпроси изискваха концентрация и мисъл.

– **Студентка си в специалността „Български език и испански език“. Съпоставителната или родноезиковата морфология привлича повече интереса ти? Имаш ли любима тема в лингвистиката?**

– Голяма привилегия за мен е възможността да изучавам успоредно дисциплините по български и по испански език. Голямата ми страст е испанският, но без родния ми български осмислянето на този факт би било невъзможно. Преднамерено или не, умът ми винаги прави съпоставки и търси аналогии между тях. Обожавам съпоставителната лингвистика, защото смятам, че езиците се разкриват и обясняват един чрез друг.

Със сигурност на пиедестала в класацията ми за любими теми в лингвистиката стои въпросът за процесите *неутрализация* и *транспозиция*, които ненапразно се приемат за едно от големите открития на XX век. Въпреки това смея да твърдя, че няма тема, която да не представлява интерес за мен, тъй като езиковите процеси са неизменно свързани.

чужд език в различни български висши училища, СОУ и професионални гимназии, посочиха от Лингвистичния клуб. Клубът е съорганизатор на утвърдения

научен форум за млади филолози, познат като Пловдивската конференция и провеждан ежегодно в Дома на учените.

„Пловдивски университет“

Ден на китайската култура и официално откриване на Класна стая „Конфуций“

Елица МИЛАНОВА

На 15 януари Пловдивският университет „Паисий Хилендарски“ стана домакин на две събития, свързани с китайския език и култура, които преминаха при голям интерес от страна на студентите, пловдивската общественост и медиите. В рамките на втория Ден на китайската култура в Новата сграда бе открита Класна стая „Конфуций“. Тя е изградена по съвместен проект на Пловдивския университет и Института „Конфуций“ – София, като част от бързо разрастващата се мрежа на образователни центрове по света. Целта на създаването ѝ е популяризирането и изучаването на китайския език.

В нея не само студентите китаисти, но и всички любители на древната култура на Поднебесната империя ще имат достъп до художествена и научна литература, учебници и помагала. Класна стая „Конфуций“ е кътче от Китай, където ще можете да се потопите в автентична атмосфера, да наблюдавате чайна церемония, да опитате силите си в калиграфията, изрязването на хартия или връзването на китайски възли.

Ректорът на ПУ проф. д-р Запрян Козлуджов и директорът на Института „Конфуций“ г-жа Аксиния Колева прерязаха лентата на новия културен център.

Проф. Козлуджов подчерта, че Пловдивският университет вече има история в изучаването на китайския език и култура и новооткритият център ще допринесе за по-нататъшното популяризиране на китаистиката. Ректорът благодари на екипа на Института „Конфуций“ за активната подкрепа, на младите хора, които се включиха в подготовката за провеждането, а също и на всички, проявили интерес към събитието. С традиционното пожелание „На добър час!“ той откри тържествената церемония.

Г-жа Аксиния Колева обяви, че Институтът „Конфуций“ има над 500 звена и над 1000 класни стаи и изрази увереност, че новооткритата такава в Пловдивския университет ще бъде още един мост за осъществяване на успешно българо-китайско сътрудничество.

В словото си представителят на Българо-китайската асоциация за бизнес развитие – г-жа Катя Стайкова, напомни, че градовете Пловдив и Шенжен са побратимени и сътрудничеството вече дава плодове – завърнали са се първите трима студенти, завършили в Китай. Тя поздрави младите хора и преподавателите им и изрази надежда, че все повече китайски

от ФЕГ „Антоан дьо Сент Екзюпери“, продължи с песни на китайски, традиционни танци, ревю на маски от Пекинската опера, чайна церемония. Празникът включваше още изложба и представяне на китайски изкуства – калиграфия, изрязване на хартия и връзване на китайски възли.

Освен Института „Конфуций“ – София, спонсор на събитието тази година бе и компанията „А Дейта Про“, като бяха представени и възможностите за работа в нея с китайски език.

Вечерта завърши с коктейл и ритуал за успех с традиционни китайски фенери.

студенти ще идват в Пловдив и все повече българи ще имат възможността да учат в Китай.

Официални гости бяха още директорът на Института „Конфуций“ от китайска страна, проф. Гъ Джъцян, деканът на Филологическия факултет проф. д.ф.н. Вера Маровска и заместник-деканите доц. д-р Надя Чернева, доц. д-р Елена Гетова и доц. д-р Борян Янев.

Поздрав към всички участници и гости бяха българските народни танци, изпълнени от децата от фолклорния танцов ансамбъл „Дилианка“ и традиционните китайски танци с лента и чадърче на възпитаниците на Френската езикова гимназия „Антоан дьо Сент Екзюпери“.

След тържественото откриване гостите имаха възможност да станат част от втория Ден на китайската култура, който се проведе в Аула №1 на Новата сграда и започна с демонстрация на китайски бойни изкуства, представена от шъфу Станислав Багалев и учениците му. Програмата, подготвена от студентите китаисти и учениците

Състезание по руски дава възможност за кандидатстване в ПУ

На 27 февруари 2016 г. Филологическият факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ организира Национално състезание по руски език за зрелостници „Я знаток русского языка“. Най-добре представилите се участници ще бъдат приети за студенти във Филологическия факултет в специалностите *Руска филология* и *Български и руски език*. Оценяването ще става по точкова система, като резултатите ще бъдат приравнени към шестобалната система. Класирането ще бъде обявено на официална церемония, а кандидат-студентите с най-високи постижения ще бъдат наградени.

Състезанието ще се проведе в рамките на 2 астрономически часа. Формата е писмена и отговаря по компонентно съдържание на ниво А2 според приетите от Съвета на Европа *Единни критерии за познания-*

та по езици. Оценката от състезанието е равностойна на другите балообразуващи оценки при кандидатстване за горепосочените специалности. На специализирания сайт на Катедрата по руска филология в ПУ е наличен примерен вариант на състезателния тест, както и критерии за оценяване.

Състезанието ще се проведе на 27 февруари 2016 г. от 11:00 часа в 9-та аудитория на Ректората на Пловдивския университет. Участието е безплатно, а желаещите да се включат трябва да попълнят форма за регистрация, която ще открият на адрес: <http://ksk.slovo.uni-plovdiv.net/registracia-za-a-znatok-russkogo-azyka>.

На 22 февруари 2016 г. ще бъде публикуван списъкът на всички регистрирали се желаещи да участват в състезанието до момента. Крайният срок за регистрация е 25 февруари.

Втората обиколка на Левски в Българско започва на 6 май от Турну Мъгуреле, а не на 1 май от Цариград

Втората обиколка на Васил Левски из българските земи започва на 6 май 1869 г., а не на 1 май, както се отбелязва в почти всички писания по този проблем. Кои са основанията за това твърдение? След приключване на първата обиколка в края на февруари 1869 г. Левски се установява в румънската столица и се свързва с Христо Иванов – Големия, който по това време е в затвора заради нападението над дома на богат румънец. По-късно, след излизането на последния от затвора, те се срещат в Турну Мъгуреле и тук Левски, според спомените на Христо Иванов, му предлага да убият Христо Георгиев. „Отдохме в Турну Мъгуреле – отбелязва в мемоарите си Големия. Там беше и Васил Левски, но ми каза тайно, че ще трябва да идем да убиеме Христо Георгиев, щото той спирал всичката работа, дето не може да се работи в Букурещ, и ми каза: „Хъди, върви ти напред и ази подир. И като идеш там, ще стоиш тайно, да не ходиш в Букурещ, та да те забелязват хората. Иди при брата Христо и му кажи да вземе от Каравелов ключа за тайната врата, що са заели една тайна къща, че като го свършим и дойдем в тази къща, да постоим, додето се поуталожи работата на убийството“. Всичко се развива по разработения план, но Каравелов се „уплашил и не ще нищо да върши, нито къща, нито дявол“ – завършва разказа бъдещият ръководител на Тайната полиция на Вътрешната революционна организация.

Биографът на Левски Иван Унджиев оспорва това мнение на Христо Иванов, като се аргументира, че Каравелов пристигнал в Букурещ на 2 май 1869 г., а Левски в началото на май, същата година, започнал втората си обиколка в българските земи. Освен това съвестта на Левски едва ли би позволила да посегне на такава високопоставена личност, макар Христо Георгиев да изказвал открито своята неприязън към революционните дейци. „Не бива да забравяме – заявява

Васил Левски

Унджиев – че дейците от онай епоха бяха големи идейници и се отличаваха със своя висок морал“. Според Крумка Шарова описаният епизод от Христо Иванов, който тя не оспорва, трябва да се отнесе към есента на 1869 г. Разискваните събития обаче трябва да се датират по-скоро към края на април и началото на май поради следните съображения. На 28 април 1869 г. – т.е. около четири месеца след излизането си от затвора на 4 януари в Будапеща, Любен Каравелов получава сръбски дипломатически паспорт и се отправя за Букурещ в отговор на по-ранна покана на „старите“, за да застане начело на проектирания от тях вестник. На 2 май, по изричното свидетелство на Христо Георгиев, той пристига в Букурещ. По повод намерението на Левски да убие Христо Георгиев Димитър Страшимиров отбелязва, че именно Каравелов „успял да отвърне буйния апостол от безполезната и рискована работа“, и определя намеренията и предприетите действия на Левски като „чисто анархистични похвати“.

Въпросът за това дали Левски напуска Влашко на 1 май – т.е. преди идването на Каравелов в Букурещ, и досега остава нерешен. Използваните писма на Тодор Ковачов до Панайот Хитов, които са основният извор за началото на втората обиколка на Левски, са доста неясни и това дава основание за изказване на различни мнения. На 27 март Ковачов съобщава на Хитов, че Левски

дошъл в Турну Мъгуреле от „голямото село“ – Букурещ, и очаква да му пристигнат необходимите средства – прокламациите и другите материали, за да премине в България. На 9 май, в ново писмо до същия адресат, Ковачов донася следното: „За Левски ви писах, че на 1 май тръгна благополучно от Ц. град за панаиря!! По-преди пратихме книгите за панаиря“. Посочената дата 1 май обаче е доста спорна, тъй като Димитър Страшимиров обяснява подробно добавките към цифрата 1 и поправките по тези добавки, които дават сериозно основание за съмнение в посочената цифра. Освен това, дори Левски да се е отправил от Турну Мъгурели с параход към Цариград и оттам да приема втората си обиколка, както твърди Иван Лалев, а по-късно с известна модификация и Дойно Дойнов, Тодор Ковачов, който е във Влашко, няма как да узнае датата, на която Левски тръгва от турската столица. В трето писмо на същия адресант до Хитов с дата 14 май 1869 г. се отбелязва дословно: „Въ известие ви че Диякона на 6 того м. дойде в Плевенъ и Никопол та си прие полициите и потреби-те, че тръгна за панаиря споредъ както ми пишехте Господство ви“.

От сведенията в цитираните писма, които са безспорен документален материал, става ясно, че в началото на май 1869 г. Левски преминава в България и започва втората си обиколка. Ако приемем версията, че тя започва от Цариград, трябва да отговорим на два въпроса – откъде Тодор Ковачов знае датата 1 май, на която Левски тръгва от Цариград, и как на 6 май Левски ще бъде в Плевен и Никопол. За да измине разстоянието от Цариград до Плевен и Никопол за пет дни бъдещият Апостол трябва да се е придвижвал с „квалимарковски“ крачки. А и какъв е смисълът на такова вихрено преминаване от Цариград до Дунав, за да достигне в Никопол, където са изпратени материалите за Левски, след като Турну Мъгурели се намира

на отсрещния бряг? Тук става въпрос за прокламацията, съставена от Иван Касабов и отпечатана на български и турски език, която Левски разнася из българските земи от май до август 1869 г.

Използваните по-горе документи доказват по категоричен начин, че втората обиколка започва на 6 май от Никопол, където, както пише Ковачов, Левски „...си прие полициите и потреби-те, че тръгна вече за панаиря...“. Следователно наложената версия в редица изследвания за 1 май като начало на тази обиколка трябва да се смята за неаргументирана. Същото се отнася и за началния ѝ пункт – Цариград. Отправната точка и на тази обиколка е „мостът“ Турну Мъгуреле – Никопол, а началната ѝ дата е 6 май. Сведенията, съдържащи се в третото писмо на Тодор Ковачов, могат да се приемат за напълно достоверни, тъй като в тях се описва събитие, случило се в непосредствена близост до адресанта. Това, че той не знае къде е бил Левски непосредствено преди преминаването му в българските земи и приема за вярна подхвърлената му идея за пътуване през Цариград, може да се приема като един наистина добър тактически ход от страна на карловеца. За непредубедения изследовател е пределно ясно, че Левски не е бил длъжен да уведомява всеки български емигрант, в това число и Тодор Ковачов, за намерението си да убие Христо Георгиев и за предприетите практически стъпки в тази посока. Освен това подобен развой на събитията обяснява твърденията в спомените на Христо Иванов – Големия. Още повече че по това време Каравелов се е смятал от „старите“, а и от самия Христо Георгиев за тяхно доверено лице. Точно това е имал предвид Левски и именно тази „близост“ между Каравелов и Христо Георгиев е могла да му осигури условия за изпълнение на замисленото от него.

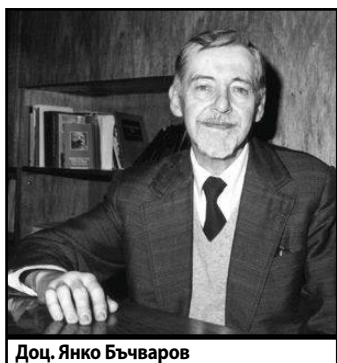
Отказът на Каравелов непосредствено след пристигането

П(Р)ОСВЕТЕНИ

Ангелина НЕДЕВА*

Учителят. Земният ангел, който, докоснал се и познал Светлината, ни учи на пътищата си. Мъдрецът, който в най-дълбоката тишина казва всичко, за да отвори очите на сърцето ни, за да можем да виждаме красотата на този и на други светове.

Алхимикът, който знае тайните, но не ги пази за себе си, а ги доверява, въвежда те в света на чудесата, там, където омразата се превръща в обич, завистта – в щедро великодушие, жестокостта – в милосърдие, тъгата – във веселие и радост; там, където всяка сълза на страдание се превръща в най-чист драгоцен камък, с който да съграждаме своя духовен дом. Там, където буквите избледняват до ослепителната Виделина на Истината, на чистото и неподправено Слово. И буйният поток от звукове се влива укротен и

Доц. Янко Бъчваров

тих в реката на съзерцанието и себеоткриването.

И ние, п(р)осветените, сключваме свещения завет да вървим неуморно по неизбродените пътеки към сърцата и ума на търсещите утлителната жива вода на Знанието. И да спираме само и единствено за да се порадваме на успеха и щастията на нашите собствени ученици. И никога да не ги изоставяме – дори когато са

Никой, кога запали светило, не го туря на скрито място, нито под крина, а на светилник, за да виждат светлината ония, които влизат. (Лука 11:33)

далеч от нас, да бъдем тяхна опора, тяхна надежда, техен истински и верен приятел.

Съдбата ме среща с Учителя, с живия Учител. **Янко Бъчваров.**

Име, което събужда най-чистите трепети на душата ми, най-съкровени чувства на обич, преклонение и призвание за всичко, което ми е дал. Което е дал на всеки свой студент, на всеки свой последовател. И до днес не съм забравила, и никога няма да забравя, и никога не ще мога да му се отплатя за онзи негов жест на човешко благородство, когато в един най-тежък момент от живота ми той, доц. Янко Бъчваров, се бе лишил от цялата си заплата като преподавател в Пловдивския университет, за да я даде на мене. Без думи, без буквичка дори. И няма думи за това. Защото как да насечеш цялото, как да разпилееш

във времето и пространството същината, как да побереш това, което Е, което е било и което ще бъде. Неизмеримата и безкрайна Доброта, вечната и оживотворяваща красота на духа. Това бе веруюто на Учителя, това бе неговият живот. Това е неговият завет.

„Да работим всички (и всеки според силите си) за родната наука; заедно да се стремим към триумфа на просветеното знание и на човечността!“

Той наричаше себе си „старомоден“. Старомодни сме и ние, неговите ученици, за които не са важни славата и почестите, а радостта от труда и благодарността в очите на онези, у които си разгорял пламъка на знанието, укрепил си силата на вярата, окрилил си дръзновението на ума. Дарил си им цялата негаснеща и неугасима благодатна светлина на Любовта, Мъдростта и Живота.

* Ангелина Недева е от първия випуск бохемисти на специалността „Славянска филология“ в Пловдивския университет, а понастоящем е старши учител в СОУ „Христо Г. Данов“ в Пловдив. Тя е отличена в конкурса на издателство „Просвета“ на тема: „Аз бях учител на...“ „Моят любим учител беше...“

➤ От стр. 12

му на 2 май в Букурещ да окаже исканото съдействие, едва ли трябва да се свързва с друго, освен с ангажиментите към официална Русия и мисията, която той изпълнява под ръководството на руското военно и дипломатическо ведомство. Освен това високообразованият копривщенец, който консулите на Великите сили в Русе и Букурещ наричат балкански и славянски Мацини, разбира, че подобно действие би могло да има непредвидими последствия за захванатото дело. Но каквито и да са неговите мотиви за тази му позиция, по-важно е другото – отрицателното му отношение към замисленото от Левски дава възможност на последния да замине за Турну Мъгуреле неизвестно кога, но във всеки случай след 2 май и на 6 май, както отбелязва Ковачов, да се озове в Никопол, а след това в Плевен.

Безспорното в случая за отношенията между Васил Левски и Христо Георгиев е, че между двамата има някакъв конфликт на парична основа и той възниква, преди Левски да

Втората обиколка на Левски в Българско започва на 6 май...

премине в България. За това говори писмото на самия Христо Георгиев до Найден Геров от 14 юни 1869 г., в което дословно се казва: „Диаконът е онзи дето прави лъжливите писма на Райнова за да ся рекоментува, чие добър шпионинъ, **каквото Райновъ такъвъ е и Диаконът и двамата за пари и баща си продаватъ**“ (подчертаното от мен – И.С.). Цитираното писмо на ръководителя на Добродетелната дружина е отговор на писмото на Геров от 30 май. В него руският консул в Пловдив пише следното: „Преди 6 – 7 дни дяконът заминал оттука, и както тука, така и навсякъде, отдето е минал, е показвал прокламация една на български език за българите с печат от „Привременно българско правителство“, а друга на турски език за турците, но и от двете е имал само по една, та ги е показвал, а не е оставял от тях никъде. Аз ги видях. Турската не можах да прочета,

а българската не чини, празна работа – и ме е страх да не се излъжат някои простодушни да се поведат, та и те да теглят, и на други беля да докарат. И друго едно шюпе ми дава това нещо. Дяконът, дето ходи, все иска да му дават и пари за харашилък, та да не би да лъже хората само да взема пари“. На основата на цитираните документи може да се предположи, че искането на Левски за материална подкрепа от страна на неговия съгражданин за предстоящата втора обиколка в българските земи не среща разбиране от страна на ръководителя на Добродетелната дружина. Поради тази причина се стига до заявеното намерение в спомените на Големята. Писмото на Христо Георгиев до Найден Геров пък потвърждава документално казаното по-горе.

От всичко изложено дотук могат да се направят следните изводи:

1. Втората обиколка на Лев-

ски в българските земи започва на 6 май 1869 г. от Никопол. За това има безспорни документални доказателства, посочени в предходния текст;

2. Че карловецът и неговите сподвижници са „големи идейници“, както твърди Унджиев, това е безспорно. Но още по-важно е това, че те предвиждат смърт за всички онези, които отказват да подпомогнат материално подготовката на революцията, което се вижда ясно от т.нар. „заплашителни писма“, които всеки читател може да прочете в документалното наследство на Васил Левски;

3. Тодор Ковачов няма как да знае за подготвяната акция срещу Христо Георгиев и в писмата си отразява това, което му съобщава Васил Левски;

4. Изследователят трябва задължително да съпоставя цялата документация по изследвания проблем и на базата на тази съпоставка да прави и своите заключения. В противен случай неговите идеологически пристрастия му изиграват лоша шега.

Проф. д.и.н. Иван Стоянов
председател на
фондация „Васил Левски“

Приключението Полша, или как е възможно да опознаеш една култура чрез програмата Еразъм+

Кристиян ЛЪСКОВ

Мурзасихле! С това име на уста и с шепи сняг в джобовите нашата весела компания се отправи обратно към родината – колкото с радост, толкова и с тъга по отминалите дни. Накратко: Мурзасихле, една прелест в Полските Татри – курортно селце през по-голямата част от годината и център на вселената през времето на нашия престой. Колкото хубаво звучи, толкова и трудно бе да стигнем дотам. Точно един ден пътуване с бус през девет планини в десета към вътрешността на Европа. На нашия кораб Арго вместо Язон за предводител в това приключение ние имаме дори по-голям късмет с нас да бъде дуото на д-р Борислава Петкова и Боян Костов.

Подобно на мита, и нашата група аргонавти беше достатъчно разнообразна. Един шур пълнеж от етнолози, докторант по дипломация и международни отношения, социолог шегобиец, усмихната филоложка, моя милост, затынал до уши в историята, както и една философка, за да сме сигурни в себе си. Всичко екипаж от 14 души, без дори да сме включили неуморния тандем зад кормилото в лицето на Генади и Георги. След дузина песни, книги и блеене по Унгарската пуста, спали-недоспали, вече сме в Полша. Dzień dobry! И по-точно в Закопане – административния

Участниците в полската експедиция

център на района. Омайващите пушени полски сиренца са на всеки метър. Разпръскваме се и тръгваме на лов за магнити, течни сувенири и хубави снимки. Отново се събираме и за нула време и след няколко десетки завоя сме пред хотела, който по нищо не се различава от всички дървени и спретнати къщички в целия район, сякаш правени от една и съща ръка. За нас готвят украинка и полякия и много ни обичат, както и ние тях. Тук някъде се появява и турската група, която сякаш донесе и снега със себе си. Командата от полски студенти също заема места, както е по проект, за който май всъщност още нищо не съм споменал. Всички се събрахме под знака на толерантността и веротърпимостта, по линия на

„Еразъм +“, и всъщност ни очакваше много съвместна работа през тези 10 дни. Всяка група презентира и даде примери от своята държава. За нас, българите, беше лесно да говорим за толерантност, в духа на която сме възпитавани от векове. Имаше много тимбилдинги, игри, увлекателни проекти и уъркшопове. Най-интересни обаче бяха националните вечери на всяка държава. От нас танци, история, гордост, споделяне, лютеница, ракия и да, нека запазим академичната слава на вестника все пак. Турците си ги знаем, а от поляците научих няколко рецепти, които чинно предадох на баба и сега съм в очакване входната врата скоро да ми умалее.

След всичко това не е за чудене, че трябваше да се раз-

мърдаме. И то цялото колоритно и многолико множество от близо 50 души. Посетихме музея на папа Йоан Павел II, направихме обстойно разузнаване на Краков, един красив, красив, красив град, с Вавелския хълм и замъка, църквите и двореца, топлата супа журек в мразовитата вечер. Имаше и лична среща с местен равин, посетихме и еврейския квартал, където е снимана част от филма „Списъкът на Шиндлер“.

По-сериозната част беше посещението ни в лагера „Аушвиц-Биркенау“. Твърде емоционално и тежко, но твърдя, че трябва да се види от всеки човек, „за да помним“. Тук Ремарк оживява в съзнанието ми, а брежите в лагера все пак растат и в миг осъзнаваш, че дори те не избират къде и кога да се появят на този свят. Но всичко това е много далеч от мен. А аз съм от България и ние все пак спасихме нашите евреи, ние все пак останахме човечеи...

С това ще спра. Многого приятели, спомени и истории са нашето „златно руно“, с което се завръщаме у дома. Благодарен съм за моето приключение, наречено Полша. Пожелавам ви да се случи и на вас, а на мен да се повтори. Сега съм изпълнен с много чувства и емоции, които трябва да подреда, за да продължа.

Do widzenia, Polska!

Етнолози и антрополози от Университета представиха резултатите от летните практики

Двудневен форум „Етноложко и антроположко лято 2015“ се проведе в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Събитието, което бе открито от декана на Философско-историческия факултет доц. д-р Красимира Кръстановна и ръководителя на Катедрата по етнология доц. д-р Мария Шнитер, премина в три сесии: „PLOVEDIV Пловдив – моя любов“, „Царево – културни практики и институ-

ции“ и „Роми – аспекти на социалното включване“. Във всяко от направленията студенти от трети и четвърти курс в специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“ разказаха за своята работа по време на летните си практики през 2015 година.

Част от разработките на студентите бяха показани още през месец септември 2015 година, когато в рамките на Нощта на

музеите и галериите изложбата „Романтика от кутията за спомени“ показва живописни рисунки, онагледяващи любовните истории от преди век в Етнографския музей. Тогава бе представен и кратък филм за любовта на възрастна двойка от Пловдив, направен от студентите от специалността „Етнология“ на Пловдивския университет, както и записи на хора с дълъг семеен живот, които разказват

как са се обичали преди повече от 100 години.

По традиция катедра „Етнология“ организира всяка година представяне на летните практики на студенти от специалностите „Етнология“ и „Социална антропология“. Това е повод да си поговорим за антропология и да обсъдим новите предизвикателства пред теренната работа, заявиха организаторите.

„Пловдивски университет“

Неоелинистите в Пловдивския университет разчупиха новогодишната пита по гръцки обичай

Както повелява гръцкият обичай в началото на всяка нова година, така и в първите дни на 2016-а се проведе ежегодната среща на студентите и преподавателите неоелинисти в Пловдивския университет и многобройните възпитаници и приятели на сектор „Новогръцки език“ за разчупването на новогодишната пита, наречена

Г-н Янис Лиолиос разрязва питата пред погледите на усмихнатите студенти

„василопита“. На Богоявление в бистро „F10“ традиционното събитие почетоха с присъствието си проф. Стойна Пороманска, проф. Кирил Павликов, преподаватели и членове на катедра „Общо езикознание и история на българския език“, начело с нейния ръководител доц. Христина Тончева, представители на катедрата „Български език“ и на Централната университетска библиотека. Специални гости бяха гръцкият бизнесмен Янис Лиолиос и съпругата му г-жа Дионисия Нерологу.

В празнична атмосфера студенти от специалностите „Балканистика“ и „Български език и новогръцки език“ запознаха присъстващите с гръцкия новогодишен обичай, като го представиха на гръцки и на български език. Прозвучаха стихове, посветени на

празника. Г-н Лиолиос разрязва ритуално новогодишната пита, поздрави емоционално и искрено студентите и целия сектор и пожела на всички здраве и успехи през новата година. Любова си към българския език и култура гръцките гости изразиха, подарявайки изключителното издание „Хемус – Антология на балканската поезия“.

Късметлии бяха първокурсничката Христина Янева от специалността „Български език и новогръцки език“ и студентката в пети курс на специалността „Балканистика“ Мария Вълкова, на които се паднаха паричките. След разчупването на василопитата студентите се почерпиха с традиционните гръцки коледни сладки „меломакарона“, дарени заедно с питите от г-н Панайотис Соролопис – управител на „Федон“ ООД. Празникът продължи с настроение и непринудени разговори, а всички, които се влювиха в сиропираните сладки с мед, получиха тяхната рецепта.

Ивет Димитрова – спец. „Български език и новогръцки език“, IV курс
Георги Дикин, Мария Вълкова – спец. „Балканистика“, V курс

Природонаучните колекции в Биологическия факултет

Към катедра „Екология и опазване на околната среда“ са обособени няколко учебни колекции, които подпомагат и допълват учебния процес при обучението на студентите. За занятията по консервационна екология катедрата разполага с богата колекция от спиртни препарати и хербарии със защитени представители от българската флора и фауна. Общо колекцията наброява над 80 спиртни препарата и над 40 хербария, като по-голямата част от тях се съхраняват в учебната Лаборатория по екология и ООС и се използват в упражненията. Представителни образци на част от защитените видове безгръбначни и гръбначни животни са изложени във витрини по коридорите на Биологическия факултет.

Колекцията с природозащитния статус на безгръбначните животни в България се намира на първия етаж в сградата на факултета, непосредствено до 14. аудитория (Снимката отляво). В колекцията се съдържат както спиртни препарати, така и сухи препарати на препарирани насекоми

и черупки от мекотели. За всеки един вид, показан в експозицията, е представен и неговият консервационен статус според българското и международно законодателство. Колекцията е допълнена и със снимки на някои от представителите, както и на такива, които не присъстват като препарати.

Колекцията, представляваща природозащитния статус на гръбначните животни в България, се намира на втория етаж, непосредствено до Компютърната зала и Лабораторията по зоология на гръбначните животни. Колекцията

се състои само от представителни на рибите, земноводните и влечугите, като отново е посочен природозащитният статус на видовете и снимки на някои характерни видове.

В същата витрина са изложени още две колекции – **Колекция от морски безгръбначни животни и риби** и **Колекция от костен материал на животни, намерени в пещери**. Първата (Снимка 2) подпомага учебния процес по дисциплината „Морска екология“, а втората – по дисциплината „Екология на пещерите“.

В една от пирамидалните

витрини до 15. аудитория, точно до Палеонтологичната колекция, се съхранява и една много специална колекция, която е дарение от покойния проф. д.б.н. Георги Бъчваров, който е и основател на катедрата през далечната 1989 г. **Колекцията е от чуждестранни мекотели** (миди и охлюви), състояща се от над 70 вида от различни краища на света (САЩ, Куба, Филипините, Гърция и др.). Колекцията е допълнена и с образци, събирани от доц. д.б.н. Дилиан Георгиев.

Катедра „Екология и опазване на околната среда“

Симона Георгиева спечели първо място в конкурса за есе

Всяко лято има история

Нека да е лято! Нека да е лято! Повтарям си цяла година. Звучи като заклинание. И за мен е. Тази думичка сякаш крие особена магия, която е способна да преобрази скучните и изпълнени с напрежение учебни дни в приказка. „Ля-то“ далеч надхвърля лексикалното си значение на сезон от годината. В него се стаяват малки слънчица, крият се усмивки, звучи шум от вълни. Последен звънец и започва бленуваната феерия на ваканционно безгрижие и цял куп очаквания за весело прекарване.

Начало на моето ново лято. Не, не е грешка! Ново е, защото този сезон при мен никога не се повтаря. Подобно на разгледана кокона то всеки път е с нова премяна; изненадва ме с пакости; поднася ми невероятни изненади. И си има цветове. Ей такива едни, само негови си, неподвластни на модните тенденции за сезона. Затова си ги събирам. Кътам спомените за всяко едно лято и вече имам пъстра колекция от уникални истории. Книжка на преживяванията, които никога няма да се повторят. Сигурно затова казват, че всяко лято си има история. Моето също. И тази година то е в синьо.

Моето синьо лято започна малко банално и не предвещаваше никакви емоционални тръпки. Познато курортно градче, където ме отведоха приятели с обещанието за спокойствие. Това ме спечели. След натрупаните умора и напрежение от матурите исках да съм Робинзон Крузо и да „потъна“ в зелените дебри на някой необитаем остров. Да ме приспива прибоят, а вятърът да люлее хамака, вързан между две палми... Покой и релакс! Само аз и някоя развлекателна книга. Само аз и пърхащите като пеперуди мои мисли. Но реалността се оказа малко по-различна. Компания от шумни млади хора, които искат за една седмица да наваксат с приказките и купона. А морето ни зове! И аз последвах този див повик

на природата. Заравям се цялата в ситния пясък и слушам неговото хруптене между пръстите си. Събирам топлината, за която мечтая цяла зима. Легнала по гръб, следя полета на чайките и гларусите и мислено пътувам с тях към далечни страни. Белите им крила „изписват“ тайни послания по синята страница на небето. Усещам се в безтегловност. Усещам свободата. А сирените на преминаващите в

Снимката на Георги Витанов, отличена с Първа награда

далечината кораби звучат като гласа на Нептун, приветстващ летовниците. Те пък ми приличат на цветни букви по синята необятна морска шир. Вълните с бели гребенчета заличават хорските стъпки – мъжки и женски, детски; стъпки на влюбени или на самотници – стъпки, всички със своята история... Едни изчезват, други се появяват на морския бряг. Моите също. Приближавам се до група деца, които правят от пясък замък. Гълчавата става неописуема, когато водата отнася част от техния шедьовър, но с усърдие те пак започват да градят. Надиграват се – природата и човекът. Следя тази „битка“ с усмивка и решавам да „изтрия“ част от годините си и да се върна към времето на безгрижното детство. Строежът ме поглъща дотолкова, че не усетих кога слънцето започва да залязва. С обещание за нова среща се разделям с новите си приятели. Отново съм сама. Аз,

В края на 2015 година бяха обявени резултатите от два конкурса, организирани от Студентския съвет на Пловдивския университет. Ето и имената на наградените участници:

Фотоконкурс „Цветовете на моето лято“

- I. Георги Христов Витанов
- II. Атанаска Иванова Момчилова
- III. Даниела Веселинова Василева

Конкурс за есе „Всяко лято има история“

- I. Симона Светозарова Георгиева
- II. Елена Светославова Минчева
- III. Елка Петрова Петрова

Предлагаме ви есето, спечелило първо място в конкурса.

няколко дни стъпка по стъпка се опознаваме. Всеки рисува себе си пред другия. Вярно, с едри, неуверени щрихи. Не навлизаме в душевните дебри. Ще се изгубим! Затова сме плахи. Но лятото ни заразява с безгрижието си и отприщва емоциите... Докато не идва последната вечер преди отпътуването ми. Морето отново е единственият ни свидетел. Пак е синьо, но повече прилича на тъмно кадифе, върху което корабите разпиляват смарагдите на своите светлини. Луната чертае пътека върху водата и ни приканва към пътешествие. Вървим по плажа и заравяме крака в мокрия пясък. Сякаш търсим по-стабилна опора при общуването. Нещо остро разрязва ходилото ми. Попадам в прегръдките му и мислено благодаря на мидата. Докато мия кръвта, той „залавя престъпника“. Отваря седефената черупка и в дланта му пада перличка, малка, мътнобяла. После всичко се случва като насън – падане на коляно и най-романтичното предложение за брак. Тук, под луната, на брега на детството пораснах. Един малък пръстен с перла става моята житейска котва. Лятото свърши, но не и любовта ми. От онези безгрижни дни си откраднах най-голямото съкровище – две сини очи, които продължават да ме гледат с обич. Напомнят ми за морето и неговия бряг, където започнах да пиша моята история. Тя завърши. Новата синя страница от моето синьо лято вече е за двама. И ние още я творим...

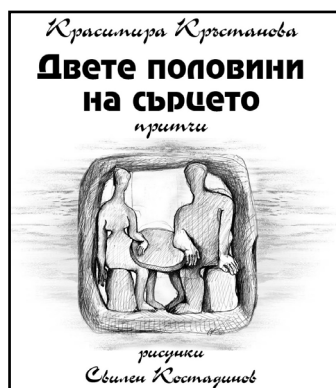
морето и замъкът. Без принца! Поглеждам синевата пред мен и си пожелавам чудо. Ей така от вълните да се появи той – единственият, предопределеният само за мен... Въздишката ми се слива с прибоя. Морето мълчи. Мълча и аз. Разговарям на някакъв странен език. И, о чудо! Той се материализира до мен. Истински син на лятото – висок, снажен, с шоколадов тен и слънчеворуса коса. И сини очи – две малки морета – в които потъвам. Привлякла го е самотната ми фигурка, сгушена до пясъчния замък. Помислил, че имам нужда от помощ. Не знаеше колко е прав! Исках да бъда спасена от вечния въпрос „Кога ще срещна истинската любов?“. Не желая временни, крехки като порцелан връзки. Наситила съм се на срещи и раздели. Мечтая и моят житейски кораб да открие сигурен пристан. Да има фар, чиято светлина да го упъти към пристанището, наречено „Любов“. Следващите

„Двете половини на сърцето“ – притчи в слово от Красимира Кръстанова, изрисувани от Свилен Костадинов

Мария ШНИТЕР

На 30.11.2015 г. Балабановата къща се оказа тясна за желаещите да се срещнат с едно ново явление в богатия културен афиш на Пловдив. Книгата на Красимира Кръстанова и Свилен Костадинов „Двете половини на сърцето“ се появи за първи път в печатен вариант, след като преди пет години тя беше изработена и изрисувана на ръка в броени библиофилски екземпляри.

Веднага трябва да кажем, че това не е обикновена книга, в която текстовете на писателя намират своята илюстрация чрез работата на художника. Най-малкото защото Красимира Кръстанова няма претенции да бъде писател, а Свилен Костадинов е по-известен като скулптор. А и защото в своето сговаряне техните творби пораждаат така трудния за постигане синтез между слово и образ, който единствено дава на читателите шанс да съучастват в постигането на смисъла на цялото. Така се ражда „книгата предмет“, в която думите и шрихите зазвучават в нелесна хармония.

Книгата съдържа тринадесет текста, които ни пренасят в особения хронотоп на митологичното време. Те разказват за тайните, които помни и разкрива камъкът на древния град, за сътворението на хаоса и реда, за споровете между двете половини на сърцето и за превръщането на любовните мигове във вечност, наречена щастие. Те ни връщат към танците на музите и към песента на Лилит, в която ни обгръщат благовоенията от Асирия, белоцветната мирта от Персия и канелата на далечна Индия. За да ни оставят на скалата на Месемврия, да тъгуваме по

недостижимите хоризонти...

Някои от текстовете са истински съвременни апокрифи, разказвайки библейските истории за любов и смърт, за отдадеността пред божествения избор и за човешкия път през дните, в които за праведните чудесата са всекидневие. Други „притчи в слово“ разказват собственото ни минало, но положено в пълнозвучния и пъстър венец на митологичните герои и случки, то зазвучава като песен – понякога тъжна и горестна, понякога пълна с упование и надежда.

А има и други – сякаш извадени от среднощен дневник, – в които странната смес от страх и копнеж безжалостно ни атакува с мисли, преоблечени в дрехата на спомена, въобразили си, че са безгрешни, подхранвани от нашето колебание и несигурност... Когато чуждото безразличие ни кара да мечтаем за друго минало.

И все пак – книгата предмет завършва с подарък; в него посветените с лекота разпознават другите „творения“, така характерни за авторката, чиято креативна фантазия с лекота смесва

горчивата носталгия на шоколада с портокаловия вятър на любовта и надеждата. И всичко това – под съдбовните звуци на фадото, което дълбае в спомените и прогаря следи в душата като поглед на магьосница с тялото на цигулка.

Вече казах, че рисунките на Свилен Костадинов не илюстрират съдържанието на текстовете. Те са паралелен текст, в който уверената ръка на майстора ваятел подрежда около крехката красота на словото нов свят – свят на стена сила, на смълчано вглъбяване, на издигане към светлината и единението на любовта, която прави битието цяло и съединява двете половини на сърцето. Така книгата на Краси и Свилен се превръща в особен артефакт – от тези, които толкова ни липсват в мрака на зимата, в пазарното многогласие на информационната лавина, в конфекционната шарения на „всичко възможното“ и в генномодифицираната, стерилна „арт“ среда. Тя ни връща усещането за плътност и смисъл, направена е искрено и съдържащо-елегантно и ни кани на едно истинско пътуване към красотата.

Уморен съм, вече съм много уморен. За пръв път отворих очи преди дванадесет хиляди деветстотин петдесет и четири, умножени по дванадесет хиляди деветстотин петдесет и четири години, и най-напред видях острите скали на върха на планината. Небето беше яркосиньо и ласкаво ме обгръщаше. Някъде към хоризонта то се сливаше с водата, която обграждаше всичко наоколо. В бистрите дълбини гъвкаво се плъзгаха и разминаваха сребърни сенки. Капките въздушна влага караха да избуяват сочни и извиващи се дървета, а цялата околност се изпълваше със свежестта на дъхави треви. Безброй звуци звънтяха в нестройна глъч навред и с крайчеца на погледа си виждах странни движещи се тела, които все още не бяха назовани.

Тогава видях как Той се наведе, напълни шепата си с прахта на земята, размеси я със солените пръски на морето и направи стегната топка кал. Пръстите Му се движеха бързо със сръчността на опитните грънчари, които срещнах много по-късно след това и които правеха делви, за да събират в тях жените им животворните капки утринна роса. Ръцете Му изваяха изправено и силно тяло, здраво стъпило на яките си крака. Мускулестите му ръце като че повдигаха тежък товар, а отметнатата назад глава беше отправила взор нагоре. Фигурата стоеше неподвижно, сякаш поставена върху статива на художник. Творецът я оглеждаше от всички страни, поправяйки тук-там дребни неща и я заглади с едрозърнест пясъчник, за да получи гладка повърхност. След това я намаза със смес от масло на финикова палма и мляко, която сам му занесох, и така кожата получи блясък и мекота. Когато се убеди в съвършенството на своето ваяние, от гърдите му се отрони въздишка на удовлетворение, с която оживи плътта и го нарече Адам.

Този първи човек даде име на всички същества, владееше ги и се грижеше с внимание за тях. Дните минаваха във веселие и смях, нищо не му липсваше. Но един ден усмивката слезе от лицето му, защото нямаше с кого да сподели блаженството на рая. През нощта излезе буря и към нейния вой се присъедини вик, молба, стенание

Феникс

Красимира КРЪСТАНОВА

за обич. Светкавица раздра непрогледната тъмнина и от нея Създателят направи жената и в пламъка се роди нейният дух. Тя беше лека и ефирна като сянка, а сърцето ѝ бе белязано от нощта и затова я назова Лилит. Тя беше обещана на Адам, за да разсее тъгата му, да придаде радост на дните

и сладост на нощите.

Тревата се превръщаше в мек килим под босите ѝ крака, изворната вода обливаше кожата ѝ, морето ѝ подари бисери, които подхождаха на прекрасната ѝ шия, а пеперудите украсяваха къдриците на нейната коса. След като видя образа си в езерото, тя разбра, че Адам е груб за нейната същност и затова благоволяваше само да приема подаръците, които той ѝ поднасяше с любов. Често се отбиваше при мен и се радваше на златно-огнените ми пера, които казваше, че приличат на собствената ѝ душа. За мен утрото не идваше, преди да чуя нейната песен. Започнах да ѝ нося благовоения от Асирия, белоцветна мирта и уханна роза от Персия, късче канелено дърво от далечна Индия. Всичко това я радваше и правеше все по-звънък смех ѝ. Тогава аз бях много щастлив и се потапах в дълбоките ѝ зеници. Така и не разбрах, че тя си отиде завинаги, когато яхна дорестия кон от тъмен облак и се потопи в мрака.

За да не страда от загубата, Бащата на Адам му даде Ева. Тя го приласка, дари го с обич и вяност и той забрави красивата Лилит. Аз обаче – не! Събрах всички дъхави цветя и благовонни масла, които бях донесъл за нея и направих от тях последното си убежище на високата палма, която растеше в средата на пустинята. Приютих се там и зачаках лъчите на нощното слънце да го запалят. Притихнах пред края, когато всичко избухна в пламъци. На сутринта учудено забелязах, че съм жив, прероден, изпълнен с жажда за живот.

Сега отново се чувствам стар и уморен, много уморен от тежестта на годините и следите от преживяното. Утре ще подготвя своето гнездо на върха на финиковата палма, която продължава да расте самотна сред пустинята...

Проектът „Живописна България.“

**Елизавета Катина, Диана Балашевич,
Санктпетербургски държавен университет**

Част от участниците в проекта в кметството на Добрич

Първата международна пътуваща конференция в рамките на проекта „Живописна България“ остави дълбок отпечатък в нашето развитие на специалисти българи. Като участници във форума и част от един международен екип, ние научихме много нови и интересни неща за културата и литературния свят на България, запознахме се с нови хора – студенти и учени от различни държави. Благодарение на организаторите, които ни поканиха да вземем участие в това необикновено научно и туристическо пътешествие, ние можахме да представим свои изследвания в областта на българската литература, да ги свържем с конкретни топови и исторически факти, да ги отнесем към културно-географската карта на България и да видим как точно са се раждали сюжетите и героите в текстовете на Йордан Йовков. Нашият научен екип представи три беседи върху естетическата знаковост и генеалогията на женските образи в творбите на Й. Йовков. Избора на тема и сериозната подготовка дължим на доц. М. Иванова-Гиргинова, с която общувахме интензивно по скайп почти през цялото лято. Тя ни подсещаше за нови идеи, помагаше да ги разгърнем и обосновем и ни вдъхновяваше със своя пример. Не може да не отбележим, че за разработката си получихме и награди, но най-ценен за нас беше призьт на Добричкото сдружение на писателите, което ни връчи по един екземпляр от стихосбирка на съвременния български поет Йордан Кръчмаров... Идеята на организаторите по-голямата част от беседите да е представена на български бе много вдъхновяваща, защото показвахме нашето говоримо

владение на българския език, а задължителният превод на една или две беседи на родния ни език създаде езиковия плурализъм и усетихме как българските научни и художествени текстове звучат на различни европейски езици.

Имахме време и за самостоятелни разходки в българските градове. В София, където бяхме не за пръв път, направихме удивителна вечерна разходка и почувствахме мистичния дух на българската столица в здрача под музиката на притихналите булеварди и напевния звън на точетата ни по малките улички около „Витошка“.

Във Велико Търново се отбихме до Самоводската чаршия, усетихме неравната повърхност на калдъръма, по който са ходили героите на Ем. Станев и прочутата му героиня Марина – наречена Търновската царица, а историческите хълмове Царевец и Трапезица ни върнаха към времето на Второто българско царство. Удивително за нас беше да видим толкова много котки в

старопрестолния град. Те се държаха като равноправни жители на града. Тези живописни улички и цялото терасовидно разположение на Велико Търново му придават особен колорит и излъчване. Ние живеехме не в самия град, а извън него, място сред природата, където беше приятно да заспиваме, загледи в сянката на планината, заслушани в шума на гората и да се събуждаме сред цъфтяща зеленина и птичи хорове. В Килифареvския манастир седяхме около широка и груба дървена маса под самата манастирска лоза. Нищо не може да се сравни с магическия момент, в който след продължителен престой на слънце влизаш в прохладната стара църква от XVI век и от стените те гледат потъмнелите ликови на светците!...

Много вълнуващи спомени пазим и от Пловдив. Събрахме се една интернационална група и се качихме на паметника „Альоша“, който значи много за нас, защото символизира историчес-

ката връзка между Русия и България. Положихме цветя, видяхме града от височината на птичи полет, разположен на седем хълма (тепета) с виещата се като синя лента между тях река Марица. Гледката беше незабравима! Целият Пловдив е като на длан. А вечерта отидохме да разгледаме прочутия римски амфитеатър и случайно попаднахме на репетицията на една опера. Затова сега, щом чуем акорди от Верди, си спомняме за вечерния Пловдив край амфитеатъра и неговата бяла триумфална арка...

Добрич, много приятен равнинен град в сърцето на Добруджа. В заключителната част на конференцията се включиха с приветствия и награди кметската на община Добрич – г-жа Николова, и областният управител, което доказа значимостта на научното събитие и неговата съществена роля в културното развитие на общината... В Балчик ни разрешиха най-накрая да се изкъпем в морето. Ние се оказахме най-нетърпеливи и ентусиазирани и това вечерно морско къпане се превърна в поредното незабравимо преживяване – черно кадифено небе, прохладни талози на водата и светлинките на Балчик като светулки, примигващи в мрака... Накрая се шегувахме, че конференцията „Живописна България“ беше хубава възможност да посетим толкова много градове за толкова малко време. Много интересни, нови и необикновени неща научихме и видяхме, много спомени и снимки, срещи и запознанства, нова информация и приятелства... също и една мила риба-таралеж, която напомня за слънчева България.

Впечатления от пътуващата конференция

„Живописна България“

Анастасия Папагеоргиу, Атински университет

Участието ми в конференция на тема „Живописна България“ беше едно уникално преживяване. Даде ми възможност за първи път да видя отблизо България и да опозная по-добре нейната култура. Когато дойдох в България, не се почувствах на чуждо място – хората, пейзажите, начинът на живот, всичко ми напомняше някак си Гърция. Бях развълнувана, че можах да наблюдавам отблизо това, което учех при следването си в моя факултет в Атина. Особено впечатление ми направиха пейзажите в България, които, от една страна, при-

личат на пейзажите в Гърция, но същевременно са и доста различни. Всеки град, голям или малък, има свой собствен характер и оставя своя отпечатък в историята на България. Пътуването от град на град ми помогна да разбера разликите в произношението и говора на жителите на различни места.

Самата конференция беше много конструктивна и даде много на всички участници. Сту-

денти от различни държави с общ интерес към българската литература и българския език се срещнахме и обсъждахме изследванията, които бяхме направили за създаването на литературни маршрути. Дискутирахме върху мненията и заключенията си. Слушайки докладите и гледайки презентациите на останалите участници, обогатихме знанията си по българска литература и за

различните автори и произведения. Също така пътуващата конференция ни даде шанс да свържем литературата с други видове изкуство, като музика, кино и театър.

В заключение бих искала да отбележа, че това, което направи конференцията уникална, беше оригиналният начин на нейното провеждане – сама по себе си тя бе един незабравим маршрут из България. Пожелавам „Живописна България“ да продължи и още повече хора от целия свят, които обичат България, да имат възможността да участват в тази конференция.

Български литературни маршрути

Конференцията „Живописна България“, която се състои през септември 2015 година, беше много добре организирана... На мене особено ми харесаха последните два дни на конференцията, тъй като дотогава никога не бях ходила в Добрич и на Калиакра. Всички забележителности, които посетихме, имаха връзка с българската литература и с нашата конференция. Местата, където слушахме презентациите, бяха подходящо избрани. Атмосферата беше особено хубава при

Анне Либих, Хайделбергски университет

презентацията на Елин Пелин, когато ние самите можехме да седнем под манастирската лоза. С техническото оборудване нямаше никакви проблеми. Изборът на настаняването беше отличен с изключение на общественият в Пловдив. Разпределението на стаите беше добро и за участниците, които не принадлежаха към нито една група... Не всички участници бяха студенти по българистика, но именно затова всичко ставаше още по-

интересно. Обаче според мен би било по-добре, ако участниците имаха общо ниво на владеене на българския език. Това, разбира се, е сложно да се постигне, но едно предложение от моя страна е да се формират различни групи – например начинаещи и напреднали студенти – и да има презентации на български език само в последната група, а в останалите – на английски. По този начин тези студенти, които още не говорят много добре на

български, все пак имат възможност да вземат участие в конференцията и да разберат поне половината от докладите. Темите на всички презентации бяха много интересни и самата идея за пътуваща конференция беше иновативна и привлекателна. Аз мисля, че европейската българистика се нуждае от подобни инициативи, и се радвам, че имах възможност да взема участие. Надявам се, че в бъдеще тези конференции ще станат традиция.

Литературните маршрути на „Живописна България“ – пиришествство за ума и душата

Септември 2015 година. София. Моята любима София. Родният ми град. Днес още по-любим, защото е толкова далечен, посещаван твърде рядко. Чудно как човек понякога трябва да напусне родината си, за да я оцени и заобича още по-силно. От 14 години за мен София е място на носталгия, мястото, където винаги се завръщам с трепет в сърцето и което напускам с неописуема тъга. Но не за това е моят текст. Той е за едно невероятно приключение, което започна именно в София и благодарение на което имах щастието да я посетя за втори път тази година – за пътуващата конференция „Живописна България“, която надмина моите очаквания.

Но да се върнем към този слънчев 13 септември. Лятото сякаш не искаше да си отиде, сякаш искаше да удвои щастието ми от пребиваването в родната София. Храм-паметникът „Св. Александър Невски“ сияеше, окъпан в слънчева светлина. Дори тук, на този площад в центъра на града, неделната утрин започваше мързеливо и бавно. Но не и за нас – преподавателите и студентите българисти от различни европейски градове. За нас този ден бе началото на едно пътуване из най-прекрасните места на България през погледа на българската литература. И то започна в Българската академия на науките. Още тогава осъзнах, че този проект е нещо прекрасно – хем засищаше моя копнеж по родното, хем представяше много интересната гледна точка на чужденеца към България и българската литература. И с всеки изминал ден тези мои усещания се потвърждаваха, а удовлетворението ставаше все

Йорданка Илиева-Цъган, лектор по български език във Варшавския университет

по-голямо.

...Пловдив ни посрещна много сърдечно и приятелски. Не можехме да устоим на изкушението да си направим една вечерна разходка из Стария град. Излишно е да описвам колко красиво е там. Всичко бе изпълнено с живот – множество хора по улиците, по пейките и по заведенията. Разходихме се, опитахме българската кухня, а накрая за десерт попаднахме на прекрасен концерт на български изпълнител в Амфитеатъра. Чудесен спомен! Гостоприемството на Пловдивския университет направи престоя ни незабравим. Освен интересните презентации и доклади, които ни съпътстваха всеки ден, имахме и възможността да се разходим из Пловдив, съпроводени от прекрасния литературен разказ на доц. Владимир Янев от Пловдивския университет. За мен лично най-вълнуващ беше моментът, когато се качих на едно от тепетата и бях поразена от гледката, която се разкри пред очите ми. Прелест!

Веднага се сетих за думите на Вазов:

*„Отечество любезно,
как хубаво си ти!*

*Как чудно се синее небето ти
безкрайно!...“*

И те отекваха в главата ми отново и отново през цялото ни пътуване...

От Пловдив ние потеглихме за Велико Търново. Трябваше да признаем (срам – не срам), че за първи път отивах натам. Автобусът ни пое по стръмните и криволичещи пътища из Балкана, а аз залепих лицето си за стъклото и

поглъщах образите, които преминаваха пред очите ми. Не мога да опиша какво изпитвах душата ми, изтерзана от живота в чужда страна. Тя ликуваше. В нея се бореа различни чувства – неописуема радост, гордост, но и тъга и болка. Както беше казано в един от докладите, свързан с темата за българското фолклорно пеене – в гласовете на българските народни певци, в начина, по-който пеят, се съдържа болка – за мен болка, преплетена с обич. Винаги съм се чудела защо, откакто живея извън България, започнах да харесвам българската народна музика, защо всеки път, като чуя българска народна песен, нещо ме хваща за душата и ме стиска. Разбрах защо по пътя за Велико Търново...

Мисля, че моят текст ще стане много монотонен, ако продължа да описвам колко красиво беше и във Велико Търново, и после на Калиакра, в Камен бряг и в Балчик. Тези места оставиха огромен отпечатък в сърцето ми. Какви улици, какви гледки, какви планини, каква природа, какво богато археологично наследство, какво необятно синьо море... Какъв балсам за душата ми, колко много енергия, с която можах да се зарея, за да продължа напред... Но също така и колко приятно и претрещващо пътуване из родната литература, събудило копнеж за препрочит...

Обаче не мога да не спомена малко по-подробно за посещението ни в манастира „Рождество Богородично“ в Килифарево, където имахме уникалната възможност да чуем една от

беседите по проекта. Темата на доклада беше представена от екипа от Страсбург и засягаше Елин Пелин и сборника разкази „Под манастирската лоза“. И ние изслушахме доклада, седнали буквално около една маса под манастирската лоза! А около нас – мир, спокойствие, усещане за божествено присъствие, тишина, прекъсвана много рядко от жуженето на някоя пчела, и наситено уханье на грозде... Магично изживяване!

Нашата конференция приключи в Добрич – град, свързан дълбоко с Йордан Йовков и Дора Габе, и град, който ни посрещна също много гостоприемно. Тук се проведеха последните заседания от конференцията, където и моите студенти представиха части от отработените от тях маршрути. От огромно значение за всички нас бе и срещата с вицепрезидента на България – г-жа Маргарита Попова, която се състоя след завръщането ни в София, в навечерието на Деня на независимостта на България. В края на този мой недотам успешен опит да предам с думи какво изживях по време на пътуващата конференция „Живописна България“, искам да изразя своето възхищение от прекрасната идея, огромните усилия и невероятния дух на организаторите, които направиха случилото се възможно. Те ни вдъхновиха да продължим да работим върху популяризирането на природните красоти на България, увековечени в българската литература, музика, живопис и кино, и по този начин да предложим на туристите от чужбина един необикновен път за опознаване и изследване на нашата родна страна.

Атомната физика, представена популярно

В новоизлязлата си книга „Писма до една поетеса“ проф. д.ф.н. Никола Балабанов ни запознава с етапите в развитието на атомната идея и постиженията на атомната физика от древността до наши дни. Неговото повествование, събрано в 14 писма, ни води през вижданията на древногръцките мъдреци за света, на „бащата“ на атомната идея – Демокрит, развитието ѝ през Средновековието, за да стигнем до последните значими успехи в разгадаването на тайните на атома, случващи се вече в нашето съвремие.

Ето как авторът обяснява във въвеждението на книгата защо е избрал епистоларната форма. Преди 250 години (1765 г.) излиза книгата на великия физик и математик Леонард Ойлер (1707 – 1783 г.) „Писма до една принцеса“. В книгата ученият излага в популярна форма знанията по физика и философия за онова време. „Писмата“ били написани по записките, които той си водил, когато преподавал уроци по физика на немската принцеса Анхалта Десауска, племенница на пруския крал. Л. Ойлер е работил през значителна част от живота

си в Берлин и Петербург, поканен лично от монарсите – пруския крал Фридрих II и руската императрица Екатерина II. Неговата книга била високо оценена от научната общественост, поради което била преведена на 10 езика и е претърпяла над 40 издания.

Тъй като у нас вече няма принцеси, проф. Балабанов избира за своя „ученичка“ една анонимна поетеса, мотивирайки избора си не със съзвучието „принцеса – поетеса“, а с близостта на физиката и поезията.

Предлагаме ви заключителното писмо от книгата „Писма до една поетеса“, която ни разкрива по един интересен и достъпен начин света на атома.

Драга приятелко,

С поредица от писма се опитам да Ви запозная и приобща към една от най-великите идеи на науката – идеята за атомния строеж на веществото, за нейното зараждане, развитие, борба за съществуване и победи. Самият аз бях приобщен към тази идея преди малко повече от половин век и до известна степен съм очевидец на нейните успехи през последните 50 – 60 години.

В това писмо искам най-вече да изтъкна големите изменения, които станаха в атомната физика (в най-широк смисъл) през този половин век. За целта ще си позволя да изляза от рамките на строгата научна терминология и да използвам езика на метафорите, който позволява чрез образи и сравнения да усетим по-добре процесите и промените в света. А за да не допусна неволно профанация при описание на тези промени, ще използвам оценките и разсъжденията на някои от най-големите специалисти в областта на физиката на микросвета.

В началото на 60-те години на миналия век американският физик Абрахам Пайс характеризира състоянието във физиката на елементарните частици по следния начин: „То не се различава много от онова, което наблюдаваме, седейки в концертната зала преди началото на концерта. На сцената вече са се появили много (но не всички) музиканти. Те настройват своите инструменти. Понякога могат да се чуят ред интересни музикални фрази, отвсякъде се раздават импровизации, понякога се чуват и неправилно взети ноти. Над всичко това е надвиснало чувството на очакване на онзи момент, когато ще се раздадат първите звуци на симфонията.“

През изминалите оттогава години бяха композирани редица великолепно симфонии, разкриващи очарованието на атомния свят. Винаги съм се старал да бъда сред слушателите на тези симфонии, за да пренеса после мелодиите им до слуха на моите студенти. Убеден съм, че между работата на преподавателите и музикалните интерпретатори съществува известна аналогия – те са посредници между творците и обикновените хора.

Дали съм успял в ролята на интерпретатор, ще кажат моите студенти. А дали успех с писмата си до Вас да Ви предам мелодиите на съвременната физика, ще очаквам Вашия откровен отговор.

През 1979 г. в своята Нобелова лекция американският физик Шелдон Глашау (откривателят на „очарователния“ кварк) обрисувал следната картина: „Когато през 1956 г. започнах да се занимавам с теоретична физика, теорията на елементарните частици приличаше на черга, съшита от парцали... Теорията, с която сега разполагаме, е цялостно произведение на изкуството. Парцалената черга се превърна в гоблен“.

Моето поколение има възможността да следи изтъкаването на този гоблен, да наблюдава как сръчните ръце на тъкачите майстори втъкават разноцветни нишки, в резултат на което днес разполагаме с едно прекрасно пано, което ни вълнува със своята красота и завършеност.

Естествено, през годините, за които говорим, значителни успехи

Из „Писма до една поетеса“

Заключително писмо: Изповед

бяха постигнати и в различни направления на макрофизиката: управляем термоядрен синтез, високотемпературна свръхпроводимост, получаване на нови материали, лазери, синтез на

свръхтежки елементи и др. Анализирайки развитието на физиката през XX век, руският учен В. Л. Гинзбург направи следното заключение: „В първата половина на нашия век микрофизиката беше първата дама на естествознанието. Днес и утре тя остава и ще остане „само“ като най-красивата дама“.

Израствайки професионално през втората половина на XX век, аз с удоволствие приех мисията на рикарите с характерния за тях „култ към дамата“. С писмата, които Ви изпращах, се опитам да изпълнявам ролята на трубадур, възпяващ култа към „прекрасната дама“ – микрофизиката.

Драга приятелко, сигурно забелязахте в писмата ми, че обичам да правя сравнения между класическата и квантовата физика. Ще Ви припомним, че докато в класическата механика се говори за **положението** на телата в даден момент, в квантовата механика се въвежда понятието **състояние**. То е много по-богато като описание, защото включва освен местоположението на обектите още редица други вътрешни техни характеристики.

Ще пренеса това различие в света на науката. Има хора, които се смятат за учени само защото имат „положение“ в науката – разполагат с лаборатории, кабинети. Смятам, че истинският учен трябва да се характеризира, освен с положението си, със своето вътрешно състояние, което включва: чувства и вълнения, патос и въображение, себеотдаване...

Ще дам за определение, което Пол Валери дава за т.нар. „поетична механика“. Според него тя „описва поетическото състояние на човека и неговото възпроизвеждане чрез словото“. „Предназначението на поета – смята Валери – не е в това да изпадне в поетическо състояние... Неговото предназначение е да предизвика същото това състояние у другите“.

Казал го е прекрасно! И това е още един мост между истинските учени и поетите. Учените и тези, които преподават науките, имат като главно предназначение да предизвикват у своите ученици и студенти същото това състояние на удивление, което изпитват, когато изследват Природата и разкриват нейните закономерности.

Без да претендирам за особено богата научна биография, искам в това последно писмо да Ви опиша отделни случаи, в които съм изпитвал вълнение по време на изследванията и преподаването.

Още в ранните години на моята изследователска дейност, когато регистрирах емисия на електрони от метални повърхности, възприемах „пукането“ на звуковите индикатори като „песента на електроните“. Тази „музика“ звучеше в катедрата десетина години и стана основа на моята първа дисертация.

По-късно аз и моите колеги обстрелвахме с неутрони и гамакванти, произведени в реактори и ускорители, атомни ядра и откъсвахме от техните повърхности алфа-частици. При това аз си представях, много пъти съм споделял това, че възбудените от нас

под формата на епистоларни записки

ядра се разсъбличат и разкриват някои свои прелести. На тези „прелести“ беше посветена втората ми дисертация.

Когато разказвах на студентите идеята за структурата на атомните ядра, аз се мъчех да ги накарам да „наблюдават“ заедно с мен танца на валсиращите протонни и неутронни двойки, в които се разкриваха някои интересни черти на ядрените взаимодействия, включително съществуването на „магически ядра“.

Винаги съм изпитвал удивление при вида на красиви природни явления или при срещи с произведения на изкуството, защото съм виждал физиката в тях.

Обичам да гледам изгрезите и залезите на слънцето, да усещам неговата топлина и светлина и заедно с това да си представям, че то ми изпраща милиарди неутрино-частици. Те не топят и не светят, но ме приобщават към Космоса, към който те „пътват“.

Възхищавам се на нощното звездно небе и наред с цялата му външна красота усещам „ластарите“ на онова мистериозно Хигсово поле, „което е виновно за сложността на света, който ние познаваме и обичаме“.

В Египет се запознах с чудесата на древното изкуство и уменията на древните скулптори да съчетават в единство несъвместими живи образи: човек и лъв (сфинкс), човек и сокол (бог Хор), човек и вълк (бог Анупис), човек и котка и т.н. Те са открили единството на противоположностите – една от основните идеи на квантовата физика. Същата идея – множественост на състоянията, се наблюдава в на пръв поглед застиналата завинаги маска на Тутанкамон: замисленост и меланхолия, мекота и интелигентност, усещане за щастие, драми и жестоки трагедии.

Във Флоренция се възхищавах на картините на Леонардо, който е разбрал същността на движението още преди физиците да го осъзнаят; на способността на Микеланджело да предава вътрешното движение на фигурите като състояния, размиващи се в пространството и времето. Обичах да заставам на моста Понте Векио, където Данте е очаквал своята Беатриче, за да го поведе из Космоса и му разкрие неговите тайни.

В Пиза обичах мислено да се „смесвам“ с тълпата, наблюдаваща опитите на Галилей от върха на Наклонената кула, и крадешком да го „гледам“ как в храма, под предлог, че се моли, изучава движението на полилеите, за да установи законите на махалото.

В Кеймбридж заставах под ябълковото дърво, засадено под прозореца, зад който е работил Нютон, и ми се искаше да преживея онзи миг, описан от гениалния Байрон:

*Пред Нютон падна ябълка в пръстта.
Така известният закон открит е
на земното въртене край оста
и гравитацията ...*

В Чикаго посетих мястото, където е бил построен първият в света ядрен реактор. Представях си, че съм член на екипа на легендарния италиански физик Енрико Ферми, и се „виждах“ целият покрит с праха на графита, който е необходим за забавянето на неутроните и поддържането на верижната реакция на делене на атомните ядра.

В Крим посетих Бахчисарайския дворец, съзерцавах „Фонтана на сълзите“, възпят от Пушкин, и наблюдавах как водата капе на „кванти“, както си представяме разпространението на светлината. Тогава се замислих – не са ли сълзите „кванти“ на човешката радост и човешката мъка? (Разбира се, в поетичен смисъл.) Интересна тема за разговор, нали?

Всички тези възмущения съм споделял с моите студенти на лекциите и с колегите – в статии, поместени във вестници и списания. Когато се върнах от Крим, поканих в кръжока по атомна физика една студентка по руска филология, която прочете поемата на Пушкин „Бахчисарайският фонтан“. Винаги ми е било приятно, когато срещна мои бивши студенти, те да споделят спомени от моите лекции и от моите възмущения и откровения.

Драга приятелко,

С моите писма много ми се искаше, използвайки опита си в преподаването и популяризирането на физиката, да Ви предам част от знанията за атомите и субатомните частици. Осъзнавах огромните трудности за осъществяването на това желание, защото избягвах използването на математиката, а тя е езикът, на който говори При-

родата. С това аз рискувах да представя повърхностно тези знания, в ущърб на тяхната философска дълбочина. Единствената утеха за мене беше това, че „разговарям“ с поет – човек на въображението и с умения да възприема света по-широко.

Един авторитетен математик и философ – Алфред Уайтхед, е казал, че да се отделя математиката от човешкото мислене, е все едно в трагедията на Шекспир вместо Хамлет да се извежда на преден план Офелия: „Офелия безспорно е очарователна и малко безумна, но все пак главното действащо лице е Хамлет“.

Признавам, при цялото ми възхищение от Хамлет аз изведох на първо място в „моя театър“ Офелия. Да, квантовата механика е безумна, и то немалко, но именно това я прави очарователна. Същото се отнася и за Природата – тя е странна и абсурдна за нашите привични разбирания, затова е прекрасна и привлекателна.

Как бих желал да споделя моето възхищение от тази прекрасна Природа, от нейното очарование и от усилията на учените да я опознаят и да помогнат на хората да живеят в съгласие с нейните закони!

В предговора към моите „Писма“ цитирах мисълта на един от големите съвременни физици – Ричард Файнман, в която той изтъква огромната роля на атомната идея в развитието на човешката култура. Искам да завърша последното си писмо със строфа от поета Недялко Йорданов, който по свой начин изразява отношението си към тази велика идея:

*Това е великият фатум
и тайната още не зная.
Животът започва от атом
и в атом завършва накрая.*

С тези прекрасни стихове завършвам писмата си.

За мене беше удоволствие да разкрия частица от тази голяма тайна – безсмъртния атом.

**С уважение: Ваш учител
проф. Никола Балабанов**

ЗАДАЧИ. ГЛАВОБЪЛЪСКАНИЦИ

Статистиката е...

Като мини-полата – показва много, но скрива най-главното. Шарл де Гол

Статистически главоблъсканици

С колко процента 3% надвишават 2%?

– с 50% или

– с 1%?

Едуард Денисън

Математиката на живота

Живот + Любов = Щастие
+ Живот – Любов = Нещастие

2 Живот = Щастие + Нещастие

Следователно:

Живот = $\frac{\text{Щастие} + \text{Нещастие}}{2}$

Следователно:

Живот = $\frac{1}{2}$ Щастие + $\frac{1}{2}$ Нещастие

Това е истинският живот. Насладете му се!*

(Материалите са от сборника

„Анекдоти, афоризми, сентенции за Статистиката“.)

ОТГОВОРИ НА ЗАДАЧИТЕ ОТ МИНАЛИЯ БРОЙ

1.б) Средното увеличение за година е около 20%.

2.в) Броят на изпратените SMS-и е 6.

Подготвил: доц. д-р Георги КОСТАДИНОВ

Християнската цивилизация

Тодор БИКОВ

История и съвременност

Християнската цивилизация е възникнала преди 2000 години и се е развила в условията на антагонизъм и симбиоза между Църквата и държавата върху територията на древната Римска империя. Днес християнството е разпространено на петте обитавани континента и наброява близо два милиарда последователи, а цивилизацията му с основание претендира за религиозно и политическо господство над света.

Тъкмо в единство и борба институциите Църква и държава успяват да адаптират и усъвършенстват съществуването си. Така във времето и пространството те постигат и променят вътрешните и външните си форми и съдържания съобразно с обновяващите се обстоятелства, за да преоткрием днес в тях началното им състояние, но на по-високо цивилизационно равнище.

Предназначение на Църквата и държавата

Цивилизациите съществуват и се развиват в специфични институционални форми, като Църквата и държавата. Ако се унищожи едната, загива и другата, ако се промени едната, променя се и другата, защото те са като душата и тялото при земните условия на човешкото съществуване.

Църквата е призвана да освещава и спасява душата на човека с методите на убеждението, ненасилието, чрез Божията благодат и делата на вярата и любовта, а държавата, напротив, е длъжна да се грижи за физическото оцеляване на човека, обществото и нацията, като чрез законите си налага общото благо дори с насилие. Същевременно обаче произходът и същността на Църквата изискват определен начин на взаимодействие с държавата. Регулирането на тези междуинституционални отношения в основата си зависи от принципна на суверенност в сферата на техните действия и вътрешно-организационния им живот. Държавата и култовите общества, в частност Църквата, като участници в този процес са свързани по строго определен начин помежду си, което ги поставя в определена социално-правна позиция, а тя се определя от специфичната социална природа на

Тодор Биков

субективните им задължения.

В това именно се корени „единството и борбата на противоположностите“: Църквата и държавата живеят в един и същ човешки субстрат и в един и същ териториален ареал – членовете на църковната организация са едновременно организирани граждани на държавата, както и обратно. Същевременно историята на Църквата не е обичайната събитийна история на човешкия и обществен живот. Характерът на църковната история е смесен – богословски и светски, каквато е и природата на самата Църква – божествена и човешка. Така че Църквата като богочовешка действителност, макар и да съществува и да действа в конкретно време и на определено място, запазва същността си непроменена. Или с други думи казано – Църквата запазва вечното в детерминираното време и в ограниченото пространство.

Православната църква по своята природа и същност не може да бъде отъждествена с никоя форма на държавно управление, нито с определен тип държава, въпреки някои опити за това, защото нейната същност и предназначение остават изцяло душеспасителни и коренно се различават от същността и предназначението на държавата. Същото не може да се каже за католическата и протестантската версия на християнството, които активно пропагандират и практикуват класическите форми на папоцезаризма и цезаропапизма, обогатени със съвременни модификации. От тази гледна точка съвременната общохристиянска цивилизация продължава да е заредена с вътрешни междуцърковни противоречия, касаещи единството на самата Църква и взаимоотношенията ѝ с държавата. Най-новите идеи за екуменизъм сред християните и

синкретизъм между религиите още повече задълбочават противоборството, защото водят до нови догматически и канонически противоречия. А живият, истинският Бог е само един и Неговата Църква е вечно една, свята, съборна и апостолска. Другото е път към Армагедон.

Отношение на християнина към държавата

Според християнина държавата се изгражда върху естественото влечение към обществен живот, което Бог е вложил у човека. Бог „произведе от една кръв целия род човешки, за да обитава по цялото земно лице, като назначи предопределени времена и граници на тяхното обитаване“ (Деян. 17:26). Следователно за християнина Божията воля се е състояла в това: народите да се организират в държави и по този начин да осъществяват мисията си в света.

Държавният живот като живот на организирано човешко общество се изгражда върху Божия нравствен закон, който определя всички отношения на личностите една към друга не само като отделни индивиди, но и като членове на обществото, респ. – на държавата. И държавните закони за междугражданските взаимоотношения и за отношенията между гражданите и държавата се основават върху нравствения закон. Те се движат в сферата на правото, което по съдържание обхваща най-нисшата област на нравствения закон, но не е тъждествено с нравствеността, защото си има собствена структура и област на действие и обхваща и регулира външните отношения между хората, налагайки своите норми с външна сила, когато не се изпълняват доброволно.

Правото се отнася до нисши, елементарни, но затова пък основни блага, които трябва на всяка цена да се гарантират на всеки човек, за да може той да съществува, да създава по-висши блага и да реализира висшето си нравствено предназначение. Правото съдържа минимум нравствен дълг и балансира обществения живот върху сравнително нисше ниво, без което не е възможно никакво нравствено развитие и творчество.

Начело на държавата стои богоизбрано ръководство. Без него държавата е обречена на анархия и гибел. „Дето няма управа, народът отпада, а дето

има много съветници, благоденства“ (Притч. 11:4). „Хиляди изгоди държавите дължат на своите правителства – пише св. Иоан Златоуст. – Щом се премахне властта, всичко ще се разпилее; не ще се запазят нито градовете, нито селата, нито домовете, нито пазарищата, нито каквото и да е друго учреждение; напротив, всичко ще се разсипе, защото по-силните ще погълнат по-слабите.“

Християнството, като признава законността на държавата и счита държавната власт за богоустановена, не е обвързано с една или друга форма на държавен строй и на държавно управление. Законите на историческото развитие променят държавните форми и държавата все повече се усъвършенства. В този процес активно участват християните, защото са призвани да работят за все по-съвършен и по-справедлив обществен живот. Дългът на християнина непрекъснато да се усъвършенства (срв. Мат. 5:48), се отнася не само до индивидуалната, но и до обществената му нравственост и позиция. Християнинът обаче е абсолютно чужд на теократизма.

Наистина Христос бил очакван като земен цар; Той бил наричан цар и бил предаден на съд под претекст, че се провъзгласил за цар – вж. Мат. 27:1, Марк. 15:2, Лук. 23:3; дори между Христовите ученици се водил спор за места в приближаващото Христово царство – Марк. 9:34, Лук. 22:24. Но Месията най-категорично се дистанцирал от каквато и да е мисъл за някакво принадлежащо Му светско царство. Още при изкушението в пустинята Той отхвърлил всяка идея за земно владичество – Лук. 4:5–8. Особено значателно в това отношение е изказването Му пред Пилат Понтийски: „Моето царство не е от този свят: ако беше царството Ми от тоя свят, Моите слуги щяха да се борят, за да не бъда предаден на иудеите; но царството Ми не е оттук“ (Иоан 18:36). От това става безкрайно ясно колко далеч от Христа и Неговия дух са всички опити и претенции за установяване на християнска теокрация. Православната Църква винаги е била чужда на каквато и да е теократическа идея. Тя знае, че Исус Христос я е призвал не да урежда земни царства, а да спасява човешките души и да ги подготвя за небесното царство на Бога.

Научен речник

Детерминизъм

Ако са известни началните условия на една система, е възможно, като се използват природните закони, да се предскаже нейното крайно състояние.

Едно от основните положения на научния метод се състои в това, че светът е предсказуем – при даден сбор от обстоятелства има само един възможен (и предсказуем) изход. Тази философска доктрина е известна под названието „детерминизъм“. Добър пример за детерминистична система се получава от съчетаването на законите на Нютоновата механика и закона за всеобщото привличане. Ако приложим тези закони към планета, чиято орбита минава покрай дадена звезда, и задвижим планетата от съответното място с определена скорост, ние можем да предскажем къде ще се намира тя във всеки следващ момент. Така възниква идеята за „часовниковия механизъм на Вселената“, която има огромно влияние не само за развитието на науката, но и за появата на такова културно-философско движение като Просвещението, което достига своя разцвет през XVIII век.

Като философска доктрина детерминизмът е играл (и продължава да играе) важна роля в науката. Обаче на практика невинаги е лесно да се предскаже каква ще бъде системата в края на нейното съществуване (учените наричат това крайно състояние на системата), дори ако са известни началните условия. Например много просто е да се изчисли орбитата на една планета в по-горе приведените случаи. Но ако въведем още две-три планети в системата, всичко значително ще се усложни. Всяка планета действа със своята сила на привличане на всички останали планети и на свой ред изпитва тяхното влияние. Да се намери точното решение в такава задача с много тела, практически е невъзможно.

През XIX век е било обещано възнаграждение на този, който първи отговори дали е стабилна Слънчевата система. Въпросът за стабилността може да се преформулира така: „Ако вие се окажете в далечното бъдеще, ще видите ли всички планети точно там, където те се намират днес, тъй както са разположени една спрямо друга и движещи се със същата скорост?“. Това е изключително труден въпрос. На него не може да се отговори еднозначно, защото в Слънчевата система има девет планети, без да броим техните спътници, астероидите и кометите, при които има други малки спътници с неизвестни за нас орбити. Макар че Слънчевата система се приема като показателен пример за часовниковия механизъм на Вселената и принципа на детерминизма, нейното бъдеще невинаги може да се предскаже точно. Наличието на голямо

количество разнообразни фактори, влияещи на движението на планетите, през първата половина на XX век изиграва важна роля при експерименталното потвърждение на Общата теория на относителността. При Меркурий, както и при всички останали планети, орбитата е елиптична. Ако Слънчевата система се състоеше само от Слънцето и Меркурий, то Меркурий щеше винаги да се движи по една и съща елипса. Но заради влиянието на другите планети тази елипса при всяка обиколка около Слънцето незначително се изкривява. При движението си планетата в най-близката до Слънцето точка, наречена перихелий, се измества, макар и немного: на всеки сто години тя се измества примерно на 1000 ъглови секунди, или на четвърт градус. Почти цялото това изместване може да се обясни като резултат от гравитационното притегляне на другите планети, с изключение на 43 ъглови секунди за столетие.

Преди Айнщайн да формулира своята Обща теория на относителността, феноменът с перихелия на Меркурий бил просто поредната необяснима загадка на Вселената – никой не знаел от какво е предизвикано това изместване. Но когато орбитата на Меркурий била изчислена, като се изхождало от Общата теория на относителността, към Нютоновия закон за всеобщото привличане приложили малка поправка, която се оказала достатъчна за обяснението на промяната на перихелия на планетата. Орбитите на всички други планети, включително и Земята, също имат изместване на перихелия. Но при Меркурий то е най-силно изразено и е най-лесно да се измери, защото тази планета се намира най-близо до Слънцето и поаради това има най-висока орбитална скорост.

В днешно време са измерени изместванията на перихелиите на всички вътрешни планети чрез използване на съвременни радиолокационни методи за определяне на техния диапазон, като са били потвърдени предсказанията на Общата теория на относителността.

И така, ако залозите са достатъчно високи, учените ще прокарат своя път през сложните сили на привличане в Слънчевата система, за да проникнат в същината на такива явления като изместването на перихелия. Въпросът за стабилността обаче остава нерешен. Проблемът може би наистина е неразрешим, а примерът със Слънчевата система показва, че даже за система, която е напълно детерминистична в класическия Нютонов смисъл, възможността да правиш предсказания не е съвсем очевидна.

IN MEMORIAM

Това стихотворение на поета Иван Мирчев публикуваме в памет на всички скъпи приятели и колеги, които си тръгнаха наскоро от нас – Димитър Бойков, Вазкен Налбантян, Гриша Трифонов, Крадимир Обретенов...

ДОВИЖДАНЕ

*Да чакам ли до края на свещта,
или да тръгна в сенките нататък?
Свещта ми се смаяла пред нощта,
а пътят ми се вие глух и кратък –
откъснатата ябълка, узряла
в ръката на детето снежнобяло.*

*Като земята в оня странен час
на нейното съзидане аз тръпна
и мисля, че за мен е недостъпна
короната на вечност и на власт –
и кой ще ми я прати, и защо ли
душата за корона ще се моли?*

*И тоя град, обичан от години,
аз трябва да отстъпя, детрониран
от собствения ми живот, да мина
в забравата, при своите кумири,
без техните корони и венци –
стар пряпорец, прояден от молци.*

*И улица след улица предавам
на моите съграждани, че те
оставят върху едрата жарави
на спомена за бедното дете,
съученик, съгражданин, приятел,
каквото случаят ме бе изпратил.*

*И къщите предавам, и липите,
огрени като древни знамена
пред моя дом, о който е заболал
стрелата си съдбата и заплита
ръцете ми в предсмъртна светлина,
застинала върху стената гола.*

*Предавам и приятеля си близък
на по-добри приятели от мен,
облечен в чудотворната си риза
като мъдрец или като елен,
преминал планини неимоверни,
вода за жаждата си да намери.*

*Предавам всичко, що съм обладал
на тоя свят, защото сам разбрах,
че моята следа е малотрайна –
и не изпитвам в тоя час ни жал,
ни злоба, унижение и страх, –
че моят свят остава скъпа тайна.*

Студенти по балканистика се изявяват на попрището на художествения превод

В рамките на учредения през 2014 година „Кабинет на младия преводач неоелинист“ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ студентите в пети курс на специалността „Балканистика“ представят за пръв път пред българския читател произведения на гръцкия поет, есеист и критик от Трикала Илиас Кефалас, както и на белетриста от Ираклио Лефтерис Янакудакис. Текстовете от поетичната книга „Дървото, което предеше дъжд и пееше“ (изд. „Роес“, Атина, 2010) и от сборника разкази „Изгубени вещи“ (изд. „Вивлиополиотис Естиас“, Атина, 2006) са преведени с любезното съгласие на авторите и под редакцията на ас. Величка Гроздева.

Илиас Кефалас

Камбана

Бутнах от мястото ѝ една дума и видях под нея скрита една камбана. Колко болка, Боже мой, каква агония! Докато намеря начин да върна отново в речта тази дума, уясната камбана ще ме оглуши.

Светове

Бях сам в стаята и чувствах, че светът е празен. През прозореца наблюдавах полето също само, напълно само и неустойчиво красиво. В средата на полето една тополя издържаше цялата тежест на небесата. Тъмните разорани земи, малко пушек в края на хоризонта и после бавната и огромна луна, която се издигаше, за да стане обича на безмълвната планина. Нощта тихо се приближаваше към самотния ми дом. Гледаше ме изпитателно. Върви си, рекох ѝ, не виждаш ли, че самотата ми никой друг не побира? Коя самота, отговори ми, обърквайки ме, виждам дома, който е един свят, виждам небето, което е един друг свят, виждам тополата и луната, полето и пушека, пустия хоризонт, където всички те са все още част от един отделен, цялостен свят. Измежду всички тях виждам теб, с мисли изразени и чувства, целите в готовност. Ами ако и ти си свят! Тогава?

Превели от гръцки език:

Анифе Еминова, Георги Дикин,
Грета Табальова, Емилия Ясенова,
Здравка Йорданова, Ивана Георгиева,
Мария Вълкова, Мария Гюрова,
Назие Мехмедалиева

Беше годината, когато ужасяващата горещина на лятото направи стридите най-вкусните през последните десет години. И не само това, но достигнаха до желания размер един месец по-рано от обикновеното. Точно по Коледа. Ранни стриди, готови за празника. Стриди на насладата, отпускането и мързеливите дни. Това, разбира се, няма никаква връзка с факта, че същият този пек уби около 13 000 души онова лято...

Слизах по пътя, където се намираще родната ми къща. Наближаваше полунощ. Бъдни вечер. Мраз. Пътят – празен и тъмен. Нито една лампа не светеше, нито една звезда не грееше в небето. Като че ли Бог и хората едновременно бяха сваляли предпазители на този свят. Или като че ли никой не искаше да погледне този свят оная нощ. От срам, отвращение или просто от скука.

Отдавна не бях ял стриди. Може би повече от шест месеца. Макар и работата ми да беше пряко свързана с тях. Търговец на стриди. Поне допреди няколко дена. Когато, продавайки всички мои възхитително вкусни стриди, реших да оставя всичко и да се завърна в родното място.

Теоретично през тези дни можех да ям най-вкусните стриди през последните десет години. Знаех го. С познанствата, които имах толкова години, можех да ги намеря лесно и на добра цена. Обаче не го бях направил още. Следователно вече можех да го направя само след Коледа. Закъснялата консумация проваля ли причината за консумацията? За днес обаче бях сит. Оргия от месо, подправки и вино в стомаха ми. Залитах. Може би организъмът ми нямаше същата издръжливост както някога. Тогава, когато играех

Лефтерис Янакудакис

Снежен човек

навън, пред къщата, която сега наближавах. За да остана след толкова много години. Завръщане в едно място, което бях забравил и където вече не ме чакаше никой. Освен може би детското ми Аз, скрито зад прозорците да гледа другите деца да играят. За щастие, студът не ме оставяше да заспя. Имах обаче настроение да спра там, където вървах, тежък и мързелив, и да му дръпна един сън.

Чувствах се изтощен. Може би беше виновно пътуването или угощението. Може би контактът с лица, които отдавна не бях виждал. Приятели от детските години, които си спомнях единствено по имената, места, които е изменило времето; един живот, който не се интересува изобщо от спомените ти.

Въпреки всичко това продължавах да се движа, като навит робот, който следва пътя си, без да се отклонява, без избори и претенции. Тях ги бях забравил от години, живеях вече снизходително повтарящото ми се ежедневие. Единствените ми наслади – някой хубав празничен обяд. Не обаче така хубав, както най-вкусните стриди през последните десет години... И след това една постеля. Празна щеше да е, разбира се, самотна, постеля за един. Цел – сънят и почивката. Но аз си мечтаех за това. Дотам можеха да стигнат мечтите ми вече.

Перлите се получават вътре в стридите. Жегата беше направила стридите възхитително вкусни, но не знаех дали това щеше да направи и перлите изключителни тази година. Единственото, което ти е нужно, за да направиш перли, е пясък, стриди, хубави атмосферни условия и търпение. Глу-

пости. Можех винаги да намеря всичко това, но никога не направих нищо.

Музиката дойде изведнъж, за да влезе в историята. В началото мислех, че беше единствено музикален акомпанимент за моята сцена. Не знаех обаче коя сцена беше. На завръщането ли, на началото ли, на края ли? Това беше първата ми мисъл, преди да се изплаша. Музиката идваше от нищото. Може би беше една глупава коледна песен, свирена от някакъв монофоничен апарат. Без думи, без инструменти. Сърцето ми започна да бие бързо. Какъв дявол беше това? Изведнъж ми дойде наум един американски филм на ужасите, в който всеки път, когато някой щеше да бъде убит, се чуваше подобна неблагозвучна, монофонична музика. Може би наближаваше моят ред.

Стридата дали усеща пещчинката, която ѝ поставят? И какви са чувствата ѝ спрямо нея? Обича ли я? Мрази ли я? Искане ли да я скрие и да я направи перла, или се опитва да я направи най-ценната, обличайки я колкото може по-хубаво? Каква стойност има една толкова скъпа перла за една самотна стридица? Не може да я продаде, но може да я заобича като свое собствено дете вероятно.

Музиката продължаваше и аз не можех вече да вървя. Насилвах себе си, за да се движа по-бързо, но разбирах, че намалявах непрекъснато скоростта си. А убиецът? Дали ме наближаваше отзад, или ме чакаше някъде отпред? Може би вече беше вдигнал високо ножа си и щеше да го забие със сила в тялото ми.

(Откъс)

Превели от гръцки език:

Александра Стоянова,
Магдалена Лазарова,
Милена Димовска, Надежда
Хаджиева, Христина Йончева,
Щеряна Цветкова